

პრევენციის ეროვნული მექანიზმი

არასათანადო მოპყრობა აღმოსავლეთ
საქართველოს სასჯელაღსრულების
დაწესებულებებსა და დროებითი მოთავსების
იზოლატორებში
(2012 წელი)

მონიტორინგის
ანგარიში

საქართველოს სახალხო დამცველი
საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

პრევენციის ეროვნული მექანიზმი

**არასათანადო მოპყრობა აღმოსავლეთ
საქართველოს სასჯელაღსრულების
დაწესებულებებსა და დროებითი მოთავსების
იზოლატორებში
(2012 წელი)**

საქართველოს სახალხო დამცველი

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

თბილისი
2013

ანგარიში მომზადებულია საქართველოს სახალხო დამცველისა და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ერთობლივი პროექტის ფარგლებში.

პროექტი დაფინანსებულია ღია საზოგადოების ფონდების მიერ

საქართველოს სახალხო დამცველის ოფისი

ნინო რამიშვილის ქ. 6, თბილისი, 0179
ტელ: + (995 32) 2913814/2913815
ფაქსი: + (995 32) 2922470
ელ-ფოსტა: info@ombudsman.ge

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

ჯ.კახიძის ქ. №15, თბილისი, 0102
ტელ: + (995 32) 2936101 / 2952353
ფაქსი: + (995 32) 2923211
ელ-ფოსტა: gyla@gyla.ge

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, ასოციაციის წერილობითი ნებართვის გარეშე

© 2013, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი	4
მდგომარეობა სასჯელალსრულების დანახატულაბაში	5
არასათანადო მოპყრობა სასჯელალსრულების დანესებულეებში	5
პრევენციის ეროვნული მექანიზმის 2012 წლის სექტემბრის საგანგებო მონიტორინგი	8
წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების გამოძიება	11
სასჯელალსრულების სისტემაში განხორციელებული ცვლილებები	13
დისციპლინური სასჯელებისა და ადმინისტრაციული სახდელების შეფარდება	14
პატიმრობის პირობები	16
საყოფაცხოვრებო პირობები	16
კონტაქტი გარე სამყაროსთან	18
სამართლო საკანი	20
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში	
შემაველი ორგანოების მონიტორინგი	26
მოპყრობა	26
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა	
დაცვისა და მონიტორინგის მთავარი სამმართველოს დაქვემდებარებაში	
არსებული დროებითი მოთავსების იზოლატორები	28
მოპყრობა	28
ადმინისტრაციული პატიმრობა	28
საყოფაცხოვრებო პირობები	29

შესავალი

წინამდებარე ანგარიში ასახავს საქართველოს სახალხო დამცველისა და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის (საია) ერთობლივი პროექტის ფარგლებში 2012 წელს სასჯელაღსრულების დანესებულებებსა და დროებითი მოთავსების იზოლატორებში განხორციელებული გეგმური და არაგეგმური მონიტორინგების შედეგებს. ანგარიშში ასევე მოცემულია 2012 წლის სექტემბრის სა- განგებო მონიტორინგის და 2013 წლის იანვარ-თებერვლის შედეგები.

ერთობლივი პროექტის ფარგლებში განხორციელებული მონიტორინგის სპეციალურ ფოკუსს არასა- თანადო მოპყრობა წარმოადგენდა და მასში საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის 3 წარმომადგენელი იყო ჩართული. შესაბამისად, აღნიშნული ანგარიშის მიზნებისთვის პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენელთა შორის მოიაზრებიან საქართველოს ახალგაზრდა იურისტ- თა ასოციაციის წარმომადგენლებიც. პროექტი, რომლის მთავარი ამოცანა პრევენციის ეროვნული მექანიზმის გაძლიერებაა, დაფინანსებულია ღია საზოგადოების ფონდების მიერ.

მონიტორინგის მიმდინარეობისას, სახალხო დამცველის სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრ- ბი დაუბრკოლებლად დაიშვებოდნენ და თავისუფლად გადაადგილდებოდნენ როგორც სასჯელაღ- სრულების დანესებულებების ტერიტორიაზე, ასევე დროებითი მოთავსების იზოლატორებში. მათ ასევე ეძლეოდათ საშუალება, საკუთარი შეხედულებით შეერჩიათ დაკავებულებთან/პატიმრებთან შეხვედრის ადგილები და გასაუბრებოდნენ მათ.

„საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-19 მუხლის მესამე ნაწილის შესაბამისად, „საქართველოს სახალხო დამცველის/სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრის შეხვედრა დაკავებულებთან, პატიმრობაში მყოფ ან სხვაგვარად თავისუფლებამეზ- ლუდულ პირებსა და მსჯავრდებულებთან, აგრეთვე, ფსიქიატრიულ დანესებულებებში, მოხუცთა თავშესაფრებსა და ბავშვთა სახლებში მოთავსებულ პირებთან კონფიდენციალურია. დაუშვებელია რაიმე სახის მიყურადება ან თვალთვალი. მიუხედავად კანონის ამ მოთხოვნისა, მონიტორინგის შედე- გად, ასევე, მედია საშუალებებით გამოქვეყნებული მასალებიდან გამომდინარე გაირკვა, რომ პრაქ- ტიკულად ყველა დანესებულებაში დამონტაჟებული იყო ფარული ვიდეოთვალი, რომლის მეშვეობით, შესაძლებელი იყო როგორც ვიზუალური თვალთვალი, ასევე მიყურადებაც. შესაბამისად, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ნებისმიერი საკითხი, რომელზეც სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრები და პატიმრები საუბრობდნენ, ცნობილი იყო სასჯელაღსრულების დანესებულებების ადმინისტრაციისა და ნებისმიერი სხვა პირისთვის, ვისაც ამგვარ ჩანაწერებზე ხელი მიუწვდებოდა. აღნიშნული წარ- მოადგენს ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტების უხეშ დარღვევას, ეჭვქვეშ აყენებს როგორც პატიმრების უსაფრთხოებას, ისე პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მუშაობასაც.

გეგმური მონიტორინგის დროს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლები ამონმებდნენ დანესებულებებში არსებული მდგომარეობისა და პრაქტიკის შესაბამისობას როგორც საქართველოს კანონმდებლობასთან, ასევე საერთაშორისო სტანდარტებთან. მონიტორინგის მსვლელობისას გან- საკუთრებული ყურადღება გამახვილდა თითოეულ დანესებულებაში დაკავებულების/პატიმრების მიმართ მოპყრობაზე. მიუხედავად იმისა, რომ მონიტორინგის სპეციალურ ფოკუსს არასათანადო მოპყრობა წარმოადგენდა, ჯგუფმა ასევე შეისწავლა სხვა საკითხები, რომლებიც უშუალო კავშირში შეიძლება აღმოჩნდეს არასათანადო მოპყრობასთან.

დროებითი მოთავსების იზოლატორებში მონიტორინგის ჯგუფის წევრებმა მსგავსად გასული წლებისა, ადგილზე შეამოწმეს დმი-ში განთავსებულ დაკავებულ პირთა შესახებ წარმოებული დოკუმენტაცია, დაათვალიერეს ინფრასტრუქტურა – საკნები, საგამოძიებო ოთახები, სველი წერტილები, სასაფლაო ეზოები, ინვენტარი, საკვებისა და დაკავებულთა ნივთების შენახვის პირობები. ადმინისტრაციასა და დაკავებულებთან/პატიმრებთან გასაუბრებით გაირკვა კვების, შხაპის მიღების, სუფთა ჰაერზე ყოფ- ნის პერიოდულობა და პროცედურები. როგორც ყოველთვის, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო დაკავებულ პირთა მიმართ მოპყრობას როგორც დაკავებისას, ასევე მას შემდეგ.

მდგომარეობა სასჯელაღსრულების დანესაზღვრებაში

არასათანადო მოპყრობა სასჯელაღსრულების დანესაზღვრებაში

2012 წლის მანძილზე სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა ორჯერ ჩაატარა გეგმური მონიტორინგი. 2012 წლის ზაფხულში ჩატარებული მონიტორინგის დროს კვლავ გამოიკვეთა მთელი რიგი პრობლემური საკითხებისა, მათ შორის, არასათანადო მოპყრობის სისტემური ხასიათი, რაზეც სახალხო დამცველის სპეციალური პრევენციული ჯგუფი გასულ წლებში პერმანენტულად ამახვილებდა ყურადღებას როგორც საპარლამენტო, ასევე სპეციალურ ანგარიშებში. სამწუხაროა, რომ აღნიშნული პრობლემების აღმოსაფხვრელად საქართველოს მთავრობამ წლების მანძილზე არ გაატარა სათანადო და ადეკვატური ზომები. მეტიც, ტენდენციად იქცა პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მიერ გამოვლენილი სისტემური დარღვევების სრული იგნორირება. შედეგად მოხდა ის, რაზეც ასევე ხშირად იყო საუბარი სახალხო დამცველის ანგარიშებში – დამკვიდრდა დაუსჯელობის სინდრომი. პატიმრების უფლებების დარღვევა, მათზე ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ზეწოლა რუტინულ და სისტემურ მოვლენად იქცა.

ეს დადასტურა 2012 წლის 18 სექტემბერს მედია საშუალებებით გავრცელებულმა ე.წ. „ციხის კადრებმაც“, სადაც ასახული იყო პატიმართა წამების, დამცირების და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტები.

2012 წლის სექტემბრიდან წლის ბოლომდე, როგორც სახალხო დამცველის აპარატი, ასევე საიაში, შემოვიდა რამდენიმე ასეული განცხადება-საჩივარი, სადაც პატიმრები მიუთითებდნენ მათ მიმართ სხვადასხვა სასჯელაღსრულების დანესაზღვრების ადმინისტრაციის მხრიდან განხორციელებულ არასათანადო მოპყრობაზე. ყველა მათგანი რეაგირებისთვის გაეგზავნა საქართველოს მთავარ პროკურატურას. საქართველოს მთავარი პროკურატურიდან მიღებული პასუხების თანახმად, ყველა განცხადებაზე დაწყებულია გამოძიება.

თბილისის №1 დანესაზღვრება

მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ დანესაზღვრებაში განთავსებული პატიმრები არ აცხადებდნენ პრეტენზიებს მოპყრობასთან დაკავშირებით, მსჯავრდებულთა ნაწილმა 2012 წლის სექტემბრის შემდგომ აღნიშნა, რომ, იშვიათად, თუმცა, მაინც ჰქონდა ადგილი ასეთ ფაქტებს №1 დანესაზღვრებაში. პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ანგარიშებში მუდმივად იყო საუბარი მითითებულ დანესაზღვრებაში არსებულ გაუსაძლის პირობებზე, რომელშიც მოთავსება შესაძლებელია გათანაბრებულიყო წამებასა და არაადამიანურ მოპყრობასთან. ამასთან, არაერთხელ გაიცა რეკომენდაცია აღნიშნული დანესაზღვრების დახურვის თაობაზე, რაც 2013 წლამდე არ შესრულებულა.

გლდანის №8 დანესაზღვრება

გასულ წლებში ჩატარებული მონიტორინგების დროს, პატიმრები მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობის წერილობითი დადასტურებისგან თავს იკავებდნენ, ხშირ შემთხვევაში კი, არც საუბრობდნენ ამის შესახებ. ხოლო ისინი, ვინც დანვრილებით აღწერდნენ სხვა პატიმრების ან პირადად მათ მიმართ განხორციელებული წამებისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტებს, ყველაზე ხშირად ასახელებდნენ ვინმე „ანგოს“, „ხონსკის“ და ბექა მჭავანაძეს, ასევე, „ლისის“. 2011 წელს ჩატარებული მონიტორინგის დროს ასახელებდნენ ქერა, ცისფერთვალება თანამშრომელს, ვინმე ოლეგს.¹ უფრო ხშირად კი, მონიტორინგის სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს სხვა დანესაზღვრებაში განთავსებული პატიმრები ესაუბრებოდნენ გლდანის №8 დანესაზღვრებაში პატიმრების მიმართ არაადამიანური მოპყრობის ფაქტებზე, თუმცა, ამ შემთხვევაშიც, ისინი ფაქტების გასაჯაროებისგან თავს იკავებდნენ. იმ ბევრ პრობლემათაგან, რომლებიც ასახულია სახალხო დამცველის ანგარიშებში, დიდი ნაწილი ემყარებოდა პრევენციული ჯგუფის დაკვირვების შედეგებს. №8 დანესაზღვრებაში ყოველთვის იგრძნობოდა დაძაბულობა და შიში პატიმართა შორის. აღნიშნული თვალმისაცემი იყო პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ჯგუფის წევრებისთვის, თუმცა, პატიმრები გასაუბრების დროს ძირითადად აცხადებდნენ, რომ ისინი თავს გრძნობდნენ კარგად და ამ დანესაზღვრებაში მათ რაიმე განსაკუთრებული და მნიშვნელოვანი პრობლემა არ ჰქონდათ. ეს მაშინ, როდესაც მათ დანესაზღვრული ჰქონდათ სხვადასხვა გაუმართლებელი შეზღუდვა, კერძოდ: აკრძალული ჰქონდათ საცხოვრებელ საკანში დღის მანძილზე საკუთარ საწოლზე წამოწოლა ან ძილი, ხოლო 22:00 საათზე აუცილებლად ლოგინში უნდა დაწოლილიყვნენ და დაეძინათ; არ შეეძლოთ ზაფხულში შორტების ჩაცმა, საკანში სიგარეტის მოწევა და ეს ნებადართული იყო მხოლოდ საკნის ტუალეტში, სადაც დაახლოებით 1 კვ. მეტრის ფართობი რამდენიმე პატიმარი ერთად შედიოდა მოსაწევად; საკნის კარის ნებისმიერ გახმაურებაზე, იქნებოდა ეს საკნის კარზე დამონტაჟებული მცირე ზომის სარკმლის თუ სათვალთვალის გაღება, უკლებლივ ყველა პატიმარი ფეხზე უნდა

¹ საუბარია ოლეგ ფაცაციაზე

ნამომდგარიყო და საწოლებთან ერთ რიგად მონყობილიყო; თანამშრომლები აიძულებდნენ საკანში მყოფ პატიმრებს მორიგეობას, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ერთი პატიმარი ხდებოდა პასუხისმგებელი მის საკანში მყოფი დანარჩენი პატიმრების ქცევაზე და ნებისმიერი თანასაკნელის მიერ ჩადენილი რაიმე მცირე გადაცდომისთვისაც კი ისჯებოდა მორიგე პატიმარი; პატიმრებს ეკრძალებოდათ საკნის ფანჯარასთან მიახლოება და ფანჯრიდან გახედვა; ეკრძალებოდათ ნორმალურ ხმაზე საუბარი საკანში და ერთმანეთში საუბრობდნენ ჩურჩულით; ეკრძალებოდათ გარეცხილი ტანსაცმლის გაფენა საკანში გასაშრობად, მაშინ როცა სხვა ალტერნატიული საშუალება არ ჰქონდათ და ვალდებულები იყვნენ, სველი ტანსაცმელი ან თეთრეული შეენახათ ტუმბოებში; ეკრძალებოდათ სიცილი; ეკრძალებოდათ რადიოს მოსმენა ისეთ ხმაზე, რომლითაც ზოგადად შესაძლებელია რაიმეს გაგება, ამიტომ პატიმრები რადიოს მხოლოდ ყურზე მიდებულ მდგომარეობაში უსმენდნენ; დანესებულებაში მიღებისას პატიმრებს ძალით აწერიდნენ ხელს თანამშრომლობაზე, რასაც შემდგომ წარმატებით იყენებდნენ მის დასაშინტაჟებლად; დანესებულების საცხოვრებელ კორპუსებში მუდმივად იგრძნობოდა ასეთი დატვირთული დანესებულებისთვის (4000 პატიმრამდე) არაბუნებრივი სიჩუმე.

ზემოთ ჩამოთვლილი და კიდევ სხვა მრავალი შეზღუდვისა და აკრძალვის გაუთვალისწინებლობის შემთხვევაში, პატიმრები ექვემდებარებოდნენ წამებას, არაადამიანურ მოპყრობას, ცემას, აბანოში ჩაკეტვას და სხვა ფორმით დასჯას, რაც გულისხმობდა სამარტოო ან საკარანტინე საკანში გადაყვანას. რაც შეეხება საკარანტინე საკანს, სახალხო დამცველს არაერთხელ გაუმახვილებია ყურადღება იქ არსებულ პირობებზე. კერძოდ, 8 ადგილიან საკარანტინე საკანში რამდენიმე ათეულ პატიმარს არაერთი კვირის მანძილზე უწევდა ყოფნა, არ იყო ელემენტარული ჰიგიენის დაცვის საშუალება, არ იყო საკმარისი რაოდენობის ჭურჭელი და სუფევედა ანტისანიტარია. სამარტოო ან საკარანტინე საკანში² დასჯის მიზნით ჩაყვანა ხდებოდა ძირითადად ისეთი დარღვევებისთვის, როგორიც იყო „ხმაური“, რაც გულისხმობდა ჩვეულებრივ ხმაზე დალაპარაკებას ან გაცინებას. ზოგჯერ „ხმაურად“ ითვლებოდა ექიმის მოთხოვნა, რაც ასევე პატიმრის დასჯის საბაზი ხდებოდა.

გლდანის №8 სასჯელაღსრულების დანესებულება გახსნის დღიდან გამოირჩეოდა პატიმართა უფლებების უგულვებელყოფისა და დარღვევის სიმრავლით. სახალხო დამცველი არაერთ ანგარიშში მიუთითებდა გლდანის №8 სასჯელაღსრულების დანესებულებაში პატიმართა მიმართ წამების, არაადამიანური მოპყრობისა და ღირსების შემლახველი ფაქტების შესახებ. თუმცა, სამწუხაროდ, ყველა ასეთი ფაქტი ძირითადად სათანადო რეაგირების გარეშე რჩებოდა როგორც საგამოძიებო ორგანოების, ასევე სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის პასუხისმგებელი პირების მხრიდან. არაერთი რეკომენდაცია, რომელიც შესაძლო ანგარიშსწორებისაგან პატიმართა დაცვის მიზნით მათ სხვა დანესებულებაში გადაყვანას შეეხებოდა, დეპარტამენტის მიერ არ სრულდებოდა. ყველა მსგავს რეკომენდაციაზე მოდიოდა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარის სტანდარტული პასუხი, რომელშიც აღნიშნული იყო, რომ „პატიმრის უსაფრთხოება დაცულია და არ არსებობს მისი სხვა დანესებულებაში გადაყვანის საჭიროება“.

ჯერ კიდევ 2010 წლის საპარლამენტო ანგარიშში სახალხო დამცველის მიერ გლდანის №8 დანესებულების კარანტინში არსებული მდგომარეობა შეფასდა, როგორც არაადამიანური და ღირსების შემლახველი. ანგარიშში აღნიშნული იყო, რომ გლდანის დანესებულებაში, დასჯის მიზნით, პატიმრებს ხშირად განათავსებდნენ კარანტინში. იმავდროულად, დასჯის ეს მეთოდი არც ერთ საკანონმდებლო აქტში არ არის განვირეული და, შესაბამისად, უკანონოა.

ევროპის წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის (CPT) 2010 წლის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ გლდანის №8 დანესებულებასა და ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა №18 სამკურნალო დანესებულებაში განთავსებული პატიმრები არ ადასტურებენ არასათანადო მოპყრობას სხვა დანესებულებებში განთავსებული პატიმრებისაგან განსხვავებით, რომლებიც მიუთითებენ მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობის თაობაზე. გლდანის საპყრობილეში პატიმრებს სცემენ კარცერებსა და საშხაპეებში საკნის კარზე დაკაკუნებისთვის, ხმამაღლა ლაპარაკისთვის, სხვა საკანში განთავსებულ პატიმართან კონტაქტის დამყარებისთვის. კომიტეტს მხედველობიდან არ გამორჩენია არაბუნებრივი სიჩუმე გლდანის საპყრობილის საცხოვრებელ ნაწილში, რაც, გარდა იმისა, რომ ბადებს საფუძვლიან ეჭვებს, ასევე, ერთგვარად ადასტურებს პატიმრების ნათქვამს.³

² პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის, შერეული ტიპის ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა დაწესებულებების, ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებისა და ტუბერკულოზის სამკურნალო და სარეაბილიტაციო ცენტრის დებულებების თანახმად დაწესებულებაში მიღებისას მსჯავრდებული გადის სამედიცინო შემოწმებას, სრულ საწინააღმდეგო დამუშავებას სამედიცინო მაჩვენებლების მიხედვით და განთავსდება საკარანტინო რეჟიმში, სადაც ექვემდებარება სამედიცინო დაკვირვებას 15 დღის ხანგრძლივობით.

³ ანგარიში საქართველოს ხელისუფლებას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი) საქართველოში ვიზიტის შესახებ, 2010 წლის 5-15 თებერვალი, პარ. 49.

ევროპის წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის (CPT) 2010 წლის ანგარიშში ასევე აღნიშნულია, რომ „გლდანის №8 საპყრობილეში ვიზიტის დროს კომიტეტს პრაქტიკულად არ მიუღია განცხადებები არასათანადო მოპყრობის შესახებ. თუმცა, მოგვიანებით, სხვა დაწესებულებებში განთავსებულმა რამდენიმე პატიმარმა დელეგაციის წევრებს დაუდასტურა, რომ გლდანის საპყრობილეში ყოფნისას თანამშრომლები მათ არასათანადოდ ექცეოდნენ, განსაკუთრებით, „კარცერსა“ და საშხაპებში, ასევე, დაწესებულებაში მიღების დროს. როგორც პატიმრები ამტკიცებდნენ, ფიზიკური შეურაცხყოფა (კეტი, მუშტით, ნიხლით ცემა) მოჰყვებოდა ისეთ დარღვევებს, როგორიცაა საკნის კარზე დაკეცვება, ერთმანეთში ხმამაღალი ლაპარაკი ან სხვა საკნებში განთავსებულ პატიმრებთან გამოლაპარაკება. დელეგაციამ აღნიშნა, რომ გლდანის საპყრობილეში ვიზიტის დროს საკნებში უჩვეულო სიჩუმე სუფევდა.“⁴

ქსნის №15 დაწესებულება

ქსნის №15 დაწესებულებაში განთავსებულ მსჯავრდებულებს არაერთხელ მიუმართავთ როგორც სახალხო დამცველის, ასევე საიასთვის ცემისა და არაადამიანური მოპყრობის თაობაზე. რამდენჯერმე გამოიგზავნა კოლექტიური საჩივრებიც, რომლებიც შეეხებოდა თანამშრომლების მხრიდან ცემისა და შეურაცხყოფის ფაქტებს. მსჯავრდებულები ყველაზე ხშირად ასახელებდნენ დაწესებულების რამდენიმე თანამშრომელს, მათ შორის ლევან ლეჟავას და გელა იოსავას, რომლებიც განსაკუთრებული სისასტიკით გამოირჩეოდნენ.

სამწუხაროდ, არც ერთ რეკომენდაციას საგამოძიებო ორგანოების ადეკვატური რეაგირება არ მოჰყოლია. ამის მაგივრად, პროკურატურიდან მიწოდებული ინფორმაციის საპასუხოდ, დაწესებულების ადმინისტრაციამ „მოლაპარაკებებს“ აწარმოებდა პატიმრებთან და სხვადასხვა დაპირების თუ მუქარის საფასურად აიძულებდა მათ, უარი ეთქვათ საჩივარზე. განსაკუთრებით ურჩები კი, დახურულ დაწესებულებებში გადაჰყავდათ. აღსანიშნავია, რომ წლების მანძილზე №15 დაწესებულება პრევენციული ჯგუფის განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრში იყო მოქცეული. ამ დაწესებულების დახურულ ნაწილში განთავსებული მსჯავრდებულები არაერთი საჩივრით და განცხადებით მიმართავდნენ პრევენციის ეროვნულ მექანიზმს. როგორც წესი, პატიმრების საჩივრები შეეხებოდა ფიზიკურ ანგარიშსწორებას, თუმცა, ასევე ხშირად ისინი ჩიოდნენ დაწესებულებების თანამშრომლების მხრიდან დამამცირებელ და შეურაცხყოფელ მოპყრობაზე.

ქსნის №15 დაწესებულების ახალ ნაწილში განთავსებული მსჯავრდებულების კოლექტიური განცხადება

პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლები 2012 წლის 22 ივნისს შეხვდნენ ქსნის დაწესებულებაში განთავსებულ რამდენიმე ასეულ პატიმარს, რომლებიც საუბრობდნენ მათი უფლებების დარღვევის ფაქტებზე. მსჯავრდებულები აცხადებდნენ, რომ მათ ხშირად აყენებდნენ სიტყვიერ შეურაცხყოფას და სცემდნენ როგორც ხელკეტით, ასევე ნიხლებით. მათ მიმართ სხვადასხვა სახის ძალადობას და ღირსების შემლახველ მოპყრობას ყველაზე ხშირად ადგილი ჰქონდა დაწესებულებაში მიღებისას და სამართოო საკანში მოთავსებამდე. ასევე, ადგილი ჰქონდა მსჯავრდებულთათვის ელექტროშოკის მონაცემებით ტკივილის მიყენებას სხეულის სხვადასხვა ნაწილზე, სიცივეში პერანგის ამარა მათ მოთავსებას ღია ფანჯარასთან, სანოლზე ხელებით მიბმას. ხშირი იყო დასჯის უკანონო მეთოდების გამოყენების შემთხვევები მცირედი გადაცდომისთვის. გარდა ამისა, მსჯავრდებულები აცხადებდნენ, რომ დაწესებულებაში ხშირად არ მუშაობდა ტელეფონი, პატიმრებს არ მიეწოდებოდათ პრესა და არ ჰქონდათ რადიო მიმღებები.

პატიმრები ასახელებდნენ მათი უფლებების დარღვევაში მონაწილე რამდენიმე პირს, მათ შორის, დაწესებულების ხელმძღვანელს შოთა თოლორდავას და მისი მოადგილეს, ასევე, დიმა ჩხაიძეს, ლევან ლეჟავას, გელა იოსავას და ვინმე უჩას.

სახალხო დამცველის სახელზე გამოგზავნილ განცხადებას ხელს აწერდა 693 მსჯავრდებული. განცხადების გაგზავნის შემდეგ, მსჯავრდებულთა ნაწილი სასაქონლო უფლებების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ გადაიყვანა №1 დაწესებულებაში. რამდენიმე მათგანს შეეფარდა ადმინისტრაციული პატიმრობა. საია ამ პირების ინტერესებს სასამართლოში იცავდა.

2012 წლის 25 ივნისს საქართველოს სახალხო დამცველმა, „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად, ქსნის №15 დაწესებულებაში მსჯავრდებულთა

⁴ ანგარიში საქართველოს ხელისუფლებას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი) საქართველოში ვიზიტის შესახებ, 2010 წლის 5-15 თებერვალი, პარ. 49

მიმართ მასობრივად განხორციელებულ არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე გამოძიების დაწყების წინადადებით მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურორს. გარდა ამისა, სახალხო დამცველმა სა-
იას მიაწოდა ინფორმაცია იმ პატიმრების თაობაზე, რომლებსაც სამართლებრივი დახმარების მიღება
სურდათ. შესაბამისად, საიამ იურიდიული დახმარება აღმოუჩინა მსჯავრდებულებს და მათი ახსნა-
განმარტებები საქართველოს მთავარ პროკურატურას მიაწოდა. აღნიშნული საქმეების გამოძიება
დღემდე მიმდინარეობს.

№18 ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულება

№18 სამკურნალო დაწესებულებაში არსებული წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის თაობაზე
არაერთხელ იყო საუბარი პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ანგარიშებში. აღსანიშნავია, რომ მსჯა-
ვრდებულთა უმეტესობა კატეგორიულ უარს აცხადებდა სამკურნალო დაწესებულებაში გადასვლაზე,
ან განცხადებით მიმართავდა №18 დაწესებულების ადმინისტრაციას მისი სასჯელის მოხდის ადგილ-
ზე დაბრუნების თხოვნით, რაც განპირობებული იყო №18 დაწესებულებაში პატიმრების მიმართ მოპყ-
რობის თვალსაზრისით არსებული მდგომარეობით.

2012 წლის ზაფხულში პრევენციული ჯგუფის მიერ №18 დაწესებულებაში ჩატარებული გეგმური მონ-
იტორინგისას, მსჯავრდებულებმა აღნიშნეს, რომ მათ მიმართ მოპყრობა საგრძნობლად გაუმჯობეს-
და. მიუხედავად ამისა, მონიტორინგის ჯგუფი შეხვდა რამდენიმე პატიმარს, რომლებმაც აღნიშნეს,
რომ მათ არასათანადოდ მოეპყრნენ, თუმცა, წერილობითი ახსნა-განმარტებისგან თავი შეიკავეს.

პრევენციის ეროვნული მექანიზმის 2012 წლის სექტემბრის საგანგებო მონიტორინგი

2012 წლის სექტემბერში მასმედიის სხვადასხვა საშუალებით გამოქვეყნდა სასჯელაღსრულების
დეპარტამენტის თბილისის №8 დაწესებულებაში გაკეთებული ფარული ვიდეოჩანაწერები, სადაც
აშკარად ჩანს პატიმართა მიმართ არასათანადო მოპყრობა – ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ზემოქ-
მედება, რაშიც მონაწილეობენ არა მხოლოდ ციხის თანამშრომლები, არამედ სასჯელაღსრულების
დეპარტამენტის მაღალჩინოსნებიც, მათ შორის, ის პირებიც, რომლებზეც არასათანადო მოპყრობის
კონტექსტში არაერთხელ იყო საუბარი სახალხო დამცველის გასული წლების ანგარიშებსა და პრეს-
რელიზებში. მიუხედავად ამისა, იგივე პირები კვლავ აგრძელებდნენ საქმიანობას სასჯელაღსრულების
დაწესებულებებში, ხოლო დაუსჯელობის სინდრომის დამკვიდრება კიდევ უფრო ამძაფრებდა მათ
მიერ ჩადენილი დანაშაულის მნიშვნელობას.

ქართულმა ტელეარხებმა პირველი ფარული ჩანაწერი გაავრცელეს 2012 წლის 18 სექტემბერს, საღ-
ამოს საათებში. ვიდეომასალა გადაღებული იყო №8 დაწესებულებაში და მასზე ასახული იყო ამავე
დაწესებულების საკარანტინე ნაწილში არსებული მდგომარეობა, სადაც დაწესებულების ხელმძღ-
ვანელი პირების და რიგითი თანამშრომლების მიერ ხდებოდა პატიმართა ცემა მათი კარანტინში ყოფ-
ნის და საკარანტინე ნაწილიდან საკანში გადაყვანის დროს (ე.წ. კარანტინის დაშლის პროცესი). აღსა-
ნიშნავია, რომ პატიმართა ცემაში მონაწილეობდა №8 დაწესებულების დირექტორი დავით ხუჭუა და
მისი მოადგილე ვიქტორ ყაჭიშვილი, ასევე, დაწესებულების სარეჟიმო სამსახურის უფროსი ოლეგ
ფაცაცია⁵ და ამავე დაწესებულების სხვა თანამშრომლები. გარდა დასახელებული პირებისა, პატი-
მართა მიმართ არასათანადო მოპყრობის ამსახველ კადრებში სპეციალური პრევენციული ჯგუფის
წევრების მიერ ამოცნობილ იქნა №8 დაწესებულების თანამშრომელი ვინმე გიორგი ავსაჯანიშვილი,
რომელიც მცირე ხნის წინ მუშაობდა №18 დაწესებულებაში და რომლის მხრიდან არასათანადო მოპყ-
რობის თაობაზე პატიმრებს არაერთხელ მიუმართავთ სახალხო დამცველისთვის. თავის მხრივ, სახ-
ალხო დამცველმა არაერთ ასეთ საქმეზე⁶ მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურატურას გამოძიების
დაწყების და დამნაშავე პირების დასჯის მოთხოვნით, თუმცა, ყოველ ჯერზე უშედეგოდ – გამოძიება,
როგორც ყოველთვის, აღნიშნულ საქმეებზეც შემოიფარგლა ფორმალური მოკვლევით და ვერანაირი
კონკრეტული შედეგი ვერ იქნა მიღწეული.

გარდა ამისა, გავრცელებულ ვიდეომასალაში ნათლად ჩანს, რომ პატიმართა მიმართ ცემაში მონაწ-
ილეობდა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილე გაგა მკურნალიძე,
რომლის თაობაზეც 2010 წლის 19 მარტს სახალხო დამცველმა გამოძიების დაწყების რეკომენდა-
ციით მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურორს გეგუთის №8 (ამჟამად №14) დაწესებულებაში

⁵ აღნიშნული პირის სისასტიკის თაობაზე სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს არაერთმა პატიმარმა მიაწოდა ინფორმაცია, თუმცა
არცერთმა მათგანმა არ ისურვა საგამოძიებო ორგანოებისთვის მიმართვა. მიუხედავად ამისა, ოლეგ ფაცაციას სახელი, სხვა
თანამშრომლების გვერდით, მითითებულია პრევენციის ეროვნული მექანიზმის 2011 წლის პირველი ნახევრის სპეციალური
ანგარიშში და სახალხო დამცველის 2011 წლის საპარლამენტო ანგარიშში.

⁶ მაგ. კახაბერ ბარათაშვილის საქმე, გიორგი ოქროპირიძის საქმე, სახალხო დამცველის 2011 წლის საპარლამენტო ანგარიში.

გ.მკურნალიძის მეთაურობით სასაქონლო სექტორის განვითარების შესახებ პროგნოზის თანამშრომლების მიერ პატიმრების მიმართ არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ფაქტებთან დაკავშირებით. აღნიშნულ საქმეზე დაიწყო გამოძიება, თუმცა, დღემდე არანაირი კონკრეტული შედეგი არ დამდგარა.⁷

2012 წლის 18 სექტემბრის საღამოსვე გავრცელდა კადრები, რომლებზეც ასახული იყო №8 დაწესებულების საკარანტინო ნაწილში არსებული მცირე ზომის საკნები, ე.წ. „ბოქსები“. სახალხო დამცველისა და პრევენციის ეროვნული მექანიზმის არაერთ ანგარიშში იყო აღწერილი, თუ რას წარმოადგენდა რეალურად აღნიშნული „ბოქსები“ – ეს არის დაახლოებით 2-3 კვ. მეტრის საკანი, სადაც არ არის არც საწოლი, არც სკამი და კარის ნაცვლად აქვს გისოსები. სწორედ ეს „ბოქსები“ ფიგურირებს ვიდეონაწერებში, სადაც ჩანს, რომ ერთ-ერთ პატიმარს ბარძაყებს შორის გაკეთებული აქვს ცოცხი, თავზე ახურავს სპეციალური ქუდი, რათა არ დაეცეოს დაზიანებები, პატიმარი მიბმულია კარის გისოსზე, ხოლო თანამშრომლები აყენებენ შეურაცხყოფას, დასცინიან მას, ექცევიან უხეშად და აგდებთ. სხვა ჩანაწერში ასეთივე „ბოქსში“ განთავსებული პატიმარი ჩანს, რომელიც ასევე მიბმულია კარის გისოსზე და მიუხედავად მისი არაერთგზის მოთხოვნისა და თხოვნისა, ყურადღებას არავენ აქცევს.

გავრცელებულ კადრებში ნათლად ჩანს, რომ დაწესებულების სარეჟიმო სამსახურის უფროსი ოლეგ ფაცაცია განსაკუთრებული სისასტიკით და აგრესიით გამოირჩევა პატიმართა მიმართ. პირადად აწამებს და სიტყვიერ შეურაცხყოფას აყენებს პატიმარს, ემუქრება სექსუალური ძალადობით და პირდაპირ სახეში აფურთხებს. აგრეთვე, გავრცელებულ სხვა კადრებში ჩანს, თუ როგორ აშიშვლებენ საკარანტინო ნაწილში პატიმარს დაწესებულების თანამშრომლები და აიძულებენ მას ანუსში საკუთარი ხელით გაიკეთოს მოკიდებული სიგარეტი და მოხრილ მდგომარეობაში იდგეს იმ დრომდე, სანამ თანამშრომლები არ უბრძანებენ სიგარეტის გამოღებას და ამავე სიგარეტის მოწევას, ხოლო შემდეგ ისევ ანუსში გაკეთებას. გავრცელებულ კადრებში ჩანს, თუ როგორ აწამებენ და სცემენ ერთ-ერთ პატიმარს, რომელიც, სავარაუდოდ, არის არასრულწლოვანი. მასაც დაწესებულების თანამშრომლები ემუქრებიან სექსუალური ძალადობით, აყენებენ ფიზიკურ შეურაცხყოფას, პრეზერვატივს მოცმული რეზინის ხელკეტით იმიტირებენ მის გაუპატიურებას და აიძულებენ, შეაგინოს ე.წ. კანონიერ ქურდებს. მიუხედავად პატიმრის არაერთი თხოვნისა, შეწყვიტონ აღნიშნული ქმედებები, დაწესებულების თანამშრომლები კვლავ აგრძელებენ დანაშაულებრივ ქმედებას. ციხის კადრების გავრცელებას მწვავე რეაქცია მოჰყვა საზოგადოების და პატიმართა ოჯახის წევრების მხრიდან – გაიმართა არაერთი საპროტესტო აქცია, მათ შორის, №8 დაწესებულებასთან. აქციის მონაწილეები ითხოვდნენ დამნაშავეების დაუყოვნებლივ დასჯას და პატიმრების უფლებების დაცვას.

2012 წლის 18 სექტემბერს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ გაავრცელა განცხადება, რომლის თანახმადაც, გლდანის №8 დაწესებულებიდან მიღებული ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე, დაიწყო გამოძიება სასაქონლო სექტორის განვითარების შესახებ პროგნოზის თანამშრომელთა მიერ პატიმართა მიმართ დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობის ფაქტებზე.

2012 წლის 18 სექტემბერს საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა გაავრცელა სპეციალური განცხადება. საგანგებო განცხადებები გაავრცელეს და პრესკონფერენცია ჩაატარეს არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, მათ შორის საიამაც. სახალხო დამცველი და სამოქალაქო საზოგადოება ითხოვდა წამებისა და არაადამიანური ფაქტების დროულ გამოძიებას, შესაბამისი თანამდებობის პირების პოლიტიკური პასუხისმგებლობის დაყენებას და წამების მსხვერპლთა ფსიქო-რეაბილიტაციას.

იმ დღეებში განსაკუთრებული ყურადღება კვლავ ექცეოდა გლდანის №8 დაწესებულებას, სადაც განხორციელდა არაერთი ვიზიტი და მონახულებული იქნა პატიმართა დიდი ნაწილი. მათი განმარტებით, უკანასკნელ დღეებში რაიმე სახის ზეწოლას ადგილი არ ჰქონდა. საგრძნობლად შემსუბუქდა რეჟიმი, პატიმრები განსხვავებით გასული წლებისა, უსმენდნენ რადიოს ნორმალურ ტონალობაში, საუბრობდნენ თავისუფლად და არა ჩურჩულით. 2012 წლის 22 სექტემბერს სასაქონლო სექტორის განვითარების შესახებ პროგნოზის თანამშრომლების მიერ დაიწყო პატიმრებისთვის ლეიბების დარიგება, ვინაიდან არსებული ლეიბები უფარგისი იყო.

აღსანიშნავია ისიც, რომ №8 დაწესებულებაში პატიმართა მცირე ნაწილი შიმშილობდა და პროტესტს გამოთქვამდა მათ მიმართ უკანასკნელი წლების მანძილზე განხორციელებული წამების და არასათანადო მოპყრობის გამო და სოლიდარობას უცხადებდა არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლ სხვა პატიმრებს.

აუცილებლად ხაზგასასმელია ის გარემოება, რომ გლდანის №8 დაწესებულებაში განთავსებული პატიმრები ინარჩუნებდნენ სიმშვიდეს. რაიმე ინციდენტს ადმინისტრაციასთან ან ერთმანეთში ადგილი არ ჰქონია.

⁷ აღნიშნული საქმე შესულია სახალხო დამცველის 2010 წლის საპარლამენტო ანგარიშში.

№8 დაწესებულებაში მყოფი პატიმრებისა და მათი ოჯახებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ის გარემოება, რომ იმ დღეებში 24 საათიანი რეჟიმით მიმდინარეობდა პაემნები ოჯახის წევრებთან. ასევე, პატიმართა დიდ ნაწილს ჰქონდა საშუალება, ტელეფონით დაკავშირებოდა ოჯახებს და შეეტყობინებინა თავისი მდგომარეობა.

კადრების გავრცელების შემდეგ, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებიდან იმატა პატიმართა ახსნა-განმარტებებმა წამებისა და არასათანადო მოპყრობის თაობაზე. როგორც სახალხო დამცველმა, ასევე საიამ ახსნა-განმარტებები გამოძიების დაწყების მოთხოვნით მიაწოდა საქართველოს მთავარ პროკურატურას.

გლდანის №8 დაწესებულება

2012 წლის 18 სექტემბერს ტელევიზიებით გავრცელებულმა კადრებმა ძალიან დიდი რეზონანსი და აჟიოტაჟი გამოიწვია პატიმრებში, მათ ოჯახის წევრებსა და საზოგადოებაში. ფაქტობრივად, იმავე საათიდან პატიმართა ოჯახის წევრების მიერ მოხდა №8 დაწესებულების ცენტრალური ჭიშკრის ბლოკირება და აქციის გამართვა. ისინი მოითხოვდნენ პატიმრებთან დაუყოვნებლივ დაშვებას და მათ მონახულებას. ამ ჯერზე სასჯელაღსრულების სამინისტრომ დაუშვა გამონაკლისი და რამდენიმე დღის მანძილზე ყველა მსურველს (ოჯახის წევრს) ჰქონდა შესაძლებლობა, შეხვედროდა პატიმარს. რიგ-გარეშე პაემნები მიმდინარეობდა 24 საათიან რეჟიმში, თუმცა, ვნებათაღელვა, აჟიოტაჟი და აქციები რამდენიმე დღის მანძილზე №8 დაწესებულების ჭიშკართან და დაწესებულების ირგვლივ დამცავ მესერთან არ შემწყდარა. ამ ფაქტმა კიდევ ერთხელ მკაფიოდ გამოაჩინა ის ხარვეზი, რასაც წარმოადგენს ორი დაწესებულების ერთ ტერიტორიაზე განთავსება, კერძოდ, ფაქტობრივად შეუძლებელი გახდა №18 დაწესებულებიდან პატიმართა ეტაპირება სასჯელის მოხდის ადგილებზე, ან მათი გადაყვანა ქალაქის კლინიკებში. დაწესებულების ტერიტორიაზე ნებისმიერი სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილება მდგომარეობას კიდევ უფრო დაზავდა – ვრცელდებოდა ინფორმაცია, რომ ტერიტორიიდან გაჰყავდათ ნაცემი და, ზოგჯერ, გარდაცვლილი პატიმრებიც.

№8 დაწესებულებასთან ვითარება კიდევ უფრო დაიძაბა 2012 წლის 19 სექტემბრიდან, მას შემდეგ, რაც პატიმრებმა რადიოს საშუალებით შეიტყვეს ტელევიზიებით წინა საღამოს გავრცელებული კადრების შესახებ, ხოლო ციხის ირგვლივ თავი მოიყარეს პატიმართა ოჯახის წევრებმა და სხვადასხვა პოლიტიკური ძალის აქტივისტებმა, რომლებიც გადაძახილის საშუალებით ამყარებდნენ კონტაქტს პატიმრებთან. დაწესებულებასთან იმყოფებოდნენ ჟურნალისტებიც. ამ უკანასკნელთა მოთხოვნა იყო დაწესებულების ტერიტორიაზე შესვლა და პატიმრებთან პირისპირ გასაუბრება. საზოგადოების ამგვარმა რეაქციამ კიდევ უფრო გაამძაფრა პატიმრების ემოციები და გამოიწვია ხმაური მათი მხრიდან. ამ დროს პრევენციის და მონიტორინგის დეპარტამენტის თანამშრომლები დაწესებულებაში იმყოფებოდნენ. დაწესებულების ყველა საცხოვრებელი კორპუსის ყველა საკნიდან ისმოდა ხმაური და საპროტესტო შეძახილები. პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლები პატიმრებს მოუწოდებდნენ სიმშვიდისკენ, ისმენდნენ მათ მოთხოვნებს და ცდილობდნენ, მდგომარეობა არ გადასულიყო უკონტროლო ვითარებაში, რაც საბოლოოდ წარმატებით განხორციელდა.

ზემოთ აღწერილი მდგომარეობა გამოწვეული იყო №8 დაწესებულებაში წლების მანძილზე არსებული ვითარებით. იქ განთავსებულ პატიმრებს მთელი ამ ხნის მანძილზე არ შეეძლოთ ხმის ამოღება. მათში, გადატანილი ძალადობისა და დამცირების გამო, დიდი რაოდენობით პროტესტი იყო დაგროვილი. პატიმრები სიტყვიერ პროტესტს გამოხატავდნენ იმ თანამშრომლების მიმართ, რომლებსაც მონაწილეობა ჰქონდათ მიღებული მათ მიმართ განხორციელებულ არასათანადო მოპყრობაში და ჯერ კიდევ დაწესებულებაში მუშაობდნენ. პატიმრები სტვენით და ყვირილით ხვდებოდნენ მათ გამოჩენას, თუმცა, მიუხედავად არაორდინალურად დაძაბული სიტუაციისა, პატიმრების მხრიდან რაიმე სერიოზული ინციდენტი ან ძალადობრივი ფაქტი არ დაფიქსირებულა.

დაძაბულობის განმუხტვის და ცრუ ინფორმაციის გავრცელების აღკვეთის მიზნით, სასჯელაღსრულების სამინისტრომ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ დაწესებულებაში დაეშვათ უფლებადაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების, მათ შორის ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წარმომადგენლები და ჟურნალისტები, რომელთაც საკუთარი თვალთ შეეძლოთ ენახათ იქ არსებული მდგომარეობა და პირისპირ გასაუბრებოდნენ პატიმრებს. აღნიშნული პირები სახალხო დამცველის რწმუნებულების დაწესებულებაში ყოფნის დროს მივიდნენ, ადგილზე შეისწავლეს იქ არსებული ვითარება და დატოვეს დაწესებულება.

29-30 სექტემბერს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლებმა განახორციელეს მორიგი არაგეგმური ვიზიტი გლდანის №8 დაწესებულებაში და გაესაუბრნენ ასობით პატიმარს. პატიმრები

უკვე თავისუფლად საუბრობდნენ წამების, არასათანადო მოპყრობისა და უკანონო დასჯის ფორმებზე, რასაც, მათი განცხადებით, სისტემატურად ჰქონდა ადგილი. პატიმრები აცხადებდნენ, რომ მათ სჯიდნენ და კარცერში ათავსებდნენ უმიზეზოდ. ადგილი ჰქონდა ასევე მათ მოთავსებას აბანოში, სადაც აყენებდნენ ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას. მსჯავრდებულების თქმით, ისინი სათითაოდ გაჰყავდათ ადმინისტრაციის შენობასა ან საკანში და აიძულებდნენ ხელის მოწერას თანამშრომლობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სცემდნენ, ემუქრებოდნენ სასჯელის დამატებით და ოჯახის წევრებზე ზეწოლით. პატიმრები ხაზს უსვამდნენ იმ ფსიქოლოგიურ ზეწოლას, რომელსაც განიცდიდნენ სხვა პატიმართა წამების დროს.

პატიმრები ასევე მიუთითებდნენ იმ დაავადებებსა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესებაზე, რაც სისტემატურმა ფიზიკურმა ძალადობამ გამოიწვია. პატიმრები წამებისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტების მოყოლისას ასახელებდნენ კონკრეტულ თანამშრომლებს, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობდნენ მათ წამებაში.

წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების გამოძიება

დახურულ ინსტიტუციებში ჩატარებული მონიტორინგის შედეგებმა, სახალხო დამცველის აპარატსა და საიამში შემოსული განცხადებების ანალიზმა და 2012 წლის სექტემბერში ტელევიზიების საშუალებით გასულმა „ციხის კადრებმა“ ცხადყო, რომ წამება და არასათანადო მოპყრობა ერთ-ერთ სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს სასჯელსრულების დაწესებულებებსა და პოლიციაში. წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტებზე სამართლებრივი რეაგირება, დამნაშავეთა გამოვლენა და დასჯა საქართველოს მთავარი პროკურატურის პრეროგატივაა. ამ მანკიერების აღმოსაფხვრელად კი აუცილებელია თითოეული ფაქტის ეფექტური გამოძიება და დაუსჯელობის სინდრომის დაძლევა, რაც დღემდე სერიოზულ პრობლემად რჩება. სახალხო დამცველმა და საიამ არაერთ ასეთ ფაქტზე მიმართეს საქართველოს მთავარ პროკურატურას, თუმცა, გამოძიება, ხშირ შემთხვევაში, კვლავ ჭიანჭურდება.

გასული წლების განმავლობაში საგამოძიებო ორგანოების პასიურობამ და არაეფექტურმა გამოძიებამ შექმნა დაუსჯელობის სინდრომი სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებში, ასევე, მსხვერპლთა უდიდეს ნაწილს გაუჩნდა გამოძიების მიმართ უნდობლობა, რამაც უფრო მეტად შეუწყო ხელი არასათანადო მოპყრობის პრაქტიკის არსებობას დახურულ ინსტიტუციებში. როგორც წესი, პროკურატურა ზერელედ ეკიდებოდა დაკავებული პირების ცემისა თუ წამების შემცველი ქმედებების გამოძიების საკითხს და ამგვარი ქმედებების შემცველ სისხლის სამართლის საქმეებს. ხშირ შემთხვევაში კი, ამგვარ ფაქტებს აკვალიფიცირებდა არა როგორც წამებისა და დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობის დანაშაულებრივ ქმედებად, არამედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებად ან ცემად. ამგვარ საქმეებზე გამოძიება თითქმის ყოველთვის ატარებდა ფორმალურ ხასიათს და, ხშირ შემთხვევაში, მთავრდებოდა საქმის შეწყვეტით ან წლების განმავლობაში გამოძიების გაჭიანჭურებით. რაც ყველაზე უფრო საყურადღებოა, ამგვარ საქმეებზე გამოძიება წყდებოდა თავად პოლიციელთა ჩვენებებზე დაყრდნობით. ამასთან, როგორც წესი, დაზარალებული უარყოფდა სახალხო დამცველის, ადვოკატებისა თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებისთვის მიცემულ ახსნა-განმარტებას და ჩვენებას იძლეოდა სამართალდამცავთა სასარგებლოდ. ზოგ შემთხვევაში, სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა ინიშნებოდა ისეთ დროს, როცა დაზარალებულს აღარ აღენიშნებოდა დაზიანებები – მომხდარიდან რამდენიმე კვირის ან, შეიძლება, რამდენიმე თვის შემდეგაც.

2010 წლის ანგარიშში წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტი (CPT) აღნიშნავს, რომ: „...წამებისა და არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმების აკრძალვის სარწმუნოებას ძირს უთხრის ის შემთხვევები, როდესაც ამგვარი დანაშაულის ჩამდენ ოფიციალურ პირებს საკუთარი ქმედებებისთვის პასუხი არ მოეთხოვებათ. დელეგაციის ვიზიტისას, ზოგიერთი პირი აღნიშნავდა, რომ არასათანადო მოპყრობის მიმანიშნებელ ინფორმაციას იშვიათად მოჰყვებოდა სწრაფი და ეფექტური რეაგირება, რაც ნიადაგს უქმნიდა დაუსჯელობის კლიმატს. მათი თქმით, არასათანადო მოპყრობის შესახებ საჩივრების უმეტესი ნაწილი უარყოფილია ან, უკეთეს შემთხვევაში, შესაბამის თანამშრომლებს დისციპლინური ზომები შეეფარდათ. აღინიშნა, რომ არასათანადო მოპყრობის საჩივრებზე პროკურატურა იშვიათად აღძრავდა სისხლის სამართლის საქმეებს, ხოლო საქმე აღიძვრებოდა, უმეტესად, ეს ხდებოდა არა სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლით, არამედ 333-ე მუხლით. გარდა ამისა, აღინიშნა, რომ პროცესები ჭიანჭურდებოდა და ძალზე იშვიათად ხდებოდა მსჯავრდება, რაც საჩივრების გამოძიების სისტემის მიმართ ნდობას ამცირებდა.“⁸

⁸ ანგარიში საქართველოს ხელისუფლებას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი) საქართველოში ვიზიტის შესახებ, 2010 წლის 5-15 აპრილი პარ. 17

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა, რაც დაკავშირებულია არასათანადო მოპყრობის ფაქტების გამოძიებასთან, მათი არასწორი კვალიფიკაციაა – რიგ შემთხვევებში, გამოძიება იწყება არა წამების ან სხეულის დაზიანების რომელიმე მუხლით, არამედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების მუხლით, რაც სამოხელეო დანაშაულს წარმოადგენს და გაცილებით უფრო მსუბუქ სანქციას ითვალისწინებს.

საინტერესოა საქართველოს მთავარი პროკურატურის მიერ მოწოდებული სტატისტიკური ინფორმაცია წამებისა და არასათანადო მოპყრობის გამოძიებასთან დაკავშირებით.

საქართველოს მთავარი პროკურატურიდან მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, 2012 წლის 01 იანვრიდან 30 ივნისის ჩათვლით:

1. საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლით (სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება) გამოძიება დაიწყო 24 ფაქტზე; საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლით (სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება) გამოძიება დაიწყო 37 ფაქტზე; საქართველოს სსკ-ის 144³-ე მუხლით (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა) გამოძიება დაიწყო 1 ფაქტზე; საქართველოს სსკ-ის 144¹-144²-ე მუხლით (წამება და წამების მუქარა) გამოძიება არც ერთ ფაქტზე არ დაწყებულა.
2. საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 24 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 10 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 2 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144²-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა არ დაწყებულა არც ერთი პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144³-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 1 პირის მიმართ.
3. საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლით სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმე წარიმართა 76 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლით სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმე წარიმართა 5 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლით სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმე წარიმართა 2 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144²-144³-ე მუხლებით არც ერთი პირის მიმართ სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმე არ წარმართულა.
4. საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 15 ფაქტზე, აქედან 13 ფაქტზე – სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით, ხოლო 2 ფაქტზე – სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 22 ფაქტზე, სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 8 ფაქტზე, სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის 144³-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 4 ფაქტზე, სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის 144²-ე მუხლით გამოძიება არც ერთ ფაქტზე არ შეწყვეტილა.

რაც შეეხება 2012 წლის მეორე ნახევარს, სურათი ასე გამოიყურება:

1. საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლით გამოძიება დაიწყო 85 ფაქტზე; საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლით გამოძიება დაიწყო 134 ფაქტზე; საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლით გამოძიება დაიწყო 23 ფაქტზე; საქართველოს სსკ-ის 144³-ე მუხლით გამოძიება დაიწყო 105 ფაქტზე; საქართველოს სსკ-ის 144²-ე მუხლით გამოძიება არც ერთ ფაქტზე არ დაწყებულა;
2. საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 20 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 26 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 15 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144³-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 21 პირის მიმართ; საქართველოს სსკ-ის 144²-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი დევნა არ დაწყებულა არც ერთი პირის მიმართ;
3. კითხვაზე, ზემოაღნიშნული სისხლის სამართლის საქმეებიდან რამდენი წარიმართა საერთო სასამართლოებში არსებითად განსახილველად, პასუხი არ მიგვიღია;
4. საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 22 ფაქტზე, აქედან 15 ფაქტზე სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით, „ე“ ქვეპუნქტით – 2 ფაქტზე, „ი“ ქვეპუნქტით – 4 ფაქტზე და „თ“ ქვეპუნქტით – 1 ფაქტზე. საქართველოს სსკ-ის 333-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 22 ფაქტზე, სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის 144¹-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 1 ფაქტზე, სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის 144³-ე მუხლით გამოძიება შეწყდა 1 ფაქტზე, სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის 144²-ე მუხლით გამოძიება არც ერთ ფაქტზე არ შეწყვეტილა.

რაც შეეხება ე.წ. „ციხის კადრებთან“ დაკავშირებულ გამოძიებას, 2012 წლის მდგომარეობით, ჩვენ ხელთ არსებული ინფორმაციით, მოხდა 16 პირის, მათ შორის, სასაქონლო სექტორის დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილის, ციხის ორი დირექტორისა და სხვა მაღალი თანამდებობის პირების დაკავება. დაუსწრებლად წარედგინა ბრალდება და იძებნება ერთი პირი. პირებს ბრალი ედებათ არაადამიანური მოპყრობაში, წამებასა და გაუპატიურებაში.

მიუხედავად იმისა, რომ 2011 წელსაც არც სახალხო დამცველის და არც საიას მოთხოვნით დაწყებულ გამოძიებებზე, ჩვენ ხელთ არსებული ინფორმაციით, შედეგი არ დამდგარა, ვიმედოვნებთ, რომ გამოძიება იქნება უფრო ქმედითი და მყისიერად მოხდება რეაგირება არასათანადო მოპყრობისა და წამების ფაქტებზე. მიგვაჩნია, რომ გამოძიება უნდა მიმდინარეობდეს სწრაფად და ეფექტურად, რათა დაისაჯონ ის პირები, ვინც მონაწილეობდა დაკავებულთა წამებასა და ცემაში. გამოძიება უნდა იყოს მიუკერძოებელი და ეფექტიანი, რათა ერთხელ და სამუდამოდ აღმოიფხვრას დაუსაჯელობის სინდრომი. აქედან გამომდინარე, სახელმწიფომ უნდა გადადგას კონკრეტული ნაბიჯები წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების გამოვლენისა და ეფექტური გამოძიებისთვის.

რეკომენდაციები საქართველოს მთავარ პროკურორს:

- პირადი კონტროლის ქვეშ აიყვანოს დაკავებისას და სასაქონლო სექტორის დაწესებულებებში მომხდარი წამების და არასათანადო მოპყრობის ყველა ფაქტის გამოძიება, რათა უზრუნველყოფილი იყოს სწრაფი და ეფექტური გამოძიების ჩატარება;
- გატარდეს სათანადო ღონისძიებები ყველა დამნაშავე პირის დროულად იდენტიფიცირებისა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის მიზნით.

სასაქონლო სექტორის სისტემაში განხორციელებული ცვლილებები

2012 წლის 18 სექტემბრის მოვლენებიდან რამდენიმე დღეში სასაქონლო სექტორის ყველა დაწესებულების დირექტორი გათავისუფლდა თანამდებობიდან და, იმავდროულად, დაინიშნენ ახალი ხელმძღვანელები. ასევე, რამდენიმე დღეში თანამდებობა დატოვა პრაქტიკულად ყველა იმ თანამშრომელმა, რომლებზეც პატიმრები მიუთითებდნენ, როგორც მოძალადეებზე. ზოგიერთმა მათგანმა საკუთარი ინიციატივით დატოვა სამსახური.

იმავე დღეებში სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში იქნა მიცემული სასაქონლო სექტორის დეპარტამენტის და დაწესებულებების 17 თანამშრომელი.

2012 წლის 20 სექტემბერს სასაქონლო სექტორის, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრად დაინიშნა ყოფილი სახალხო დამცველი გიორგი ტულუში. აღნიშნულის შემდეგ განხორციელდა რიგი დადებითი ცვლილებებისა, რომლებიც ეხმარებოდა გასულ წლებში სახალხო დამცველის მიერ გაცემულ რეკომენდაციებს. №8, №18 და რუსთავის №6 დაწესებულებებში პატიმრებს უფლება მიეცათ, დაწესებულების მაღაზიებში შეეძინათ ტელევიზორები. ამანათებში ნაწილობრივ მოიხსნა სრულიად გაუმართლებელი აკრძალვები (მაგ. ჯინსებთან დაკავშირებით), ხელმისაწვდომი გახდა პრესა, ზოგიერთ დაწესებულებაში საჭიროებისამებრ შეიცვალა საწოლის აღჭურვილობა. გლდანის №8 და №18 დაწესებულებებში პატიმრები აღარ ერიდებოდნენ კანონით კუთვნილ გასაღებებს და გასვლას.

„ციხის კადრების“ შემდეგ დაწესებულებების უმრავლესობიდან დათხოვილი იქნენ თანამშრომლები, რომლებზეც პატიმრები თავიანთ საჩივრებში მიუთითებდნენ. იმავე დღეებში, ადგილებზე დარჩენილი თანამშრომლების დასახმარებლად, დროებით მიმავრებულ იქნენ საპატრულო პოლიციის თანამშრომლები, რათა დაწესებულებებში, სადაც აშკარად იგრძნობოდა თანამშრომლების ნაკლებობა, არ მომხდარიყო დესტაბილიზაცია. საპატრულო პოლიციის თანამშრომლები დაახლოებით ერთი კვირის მანძილზე იმყოფებოდნენ სასაქონლო სექტორის დაწესებულებებში. პატიმრები საკმაოდ კეთილგანწყობით შეხვდნენ ამ დროებით ცვლილებას და ამ ხნის განმავლობაში პოლიციის თანამშრომლების მიმართ რაიმე აგრესია არ გამოუხატავთ. პრევენციული ჯგუფის წევრები ყოველდღიურად ესაუბრებოდნენ საპატრულო პოლიციის თანამშრომლებსაც, რომელთა გადმოცემითაც, მათ მიმართ პატიმართა მხრიდან რაიმე სახის აგრესია არ გამოვლენილა და არც არანაირი პრობლემა შექმნიათ.

იმავდროულად, აღსანიშნავია, რომ ახალი დირექტორების უდიდესმა ნაწილმა საკმაოდ სწრაფად და ხარისხიანად დაამყარა პატიმრებთან კომუნიკაცია, რამაც ხელი შეუწყო დამატებითი არეულობის და დესტაბილიზაციის პრევენციას და დაწესებულებების ნორმალურ ფუნქციონირებას. ამ მხრივ, განსა-

კუთრებით გამორჩეული იყო ქსნის №15 და რუსთავის №16 დაწესებულების ხელმძღვანელობა, რომლებმაც მოკლე დროში შეძლეს მათთვის მანამდე უცხო სამუშაოს სპეციფიკის გაცნობა და დაწესებულებებში მათი ხანმოკლე მუშაობის პერიოდში შეძლეს პატიმრებში ნდობის მოპოვება.⁹

2012 წლის ოქტომბრის შუა რიცხვებში საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მიერ გავრცელდა ინფორმაცია, რომლის თანახმადაც, დამტკიცდა იმ პირთა სია, რომელთაც სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის დაქვემდებარებაში არსებული პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში სპეციალური ნებართვის გარეშე შესვლის უფლება მიენიჭათ. აღნიშნულ პირთა შორის იყვნენ საიას წარმომადგენლებიც.

საქართველოს სახალხო დამცველის პრევენციის ეროვნული მექანიზმი მიესალმა აღნიშნულ გადაწყვეტილებას და, იმავდროულად, მიიჩნია, რომ სასჯელაღსრულების სისტემის გამჭვირვალობა და სამოქალაქო საზოგადოების წვდომის გაზრდა მნიშვნელოვანი იყო სისტემის გაჯანსაღებისა და არასათანადო მოპყრობის თუ სხვა უფლებადარღვევების პრევენციისთვის. ამ მიზნის მისაღწევად კი, აუცილებელი იყო, დეტალურად განერიდოთ მონიტორინგის ჯგუფის წევრების უფლებამოსილებები, კერძოდ, მათ მიერ ინფორმაციის მოპოვებისა და მასზე რეაგირების მექანიზმები, რათა საზოგადოებრივი მონიტორინგის სისტემა სახალხო დამცველის პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მონიტორინგის სრულფასოვან ალტერნატივად ჩამოყალიბებულიყო.

2012 წლის 1 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებს ხელისუფლების, მათ შორის, მინისტრთა კაბინეტის სრული შემადგენლობის შეცვლა მოჰყვა. 19 ოქტომბერს სასჯელაღსრულების მინისტრის თანამდებობა დაიკავა ასევე ყოფილმა სახალხო დამცველმა სოზარ სუბარმა. პარალელურად, რამდენიმე დაწესებულებაში კვლავ განხორციელდა ხელმძღვანელობის ცვლილება, რამაც, ზოგადად, მშვიდ ვითარებაში ჩაიარა.

სექტემბერში განვითარებული მოვლენების შემდეგ რიგ დაწესებულებებში მოიმატა პატიმართა მიერ თვითდაზიანების მიყენების ფაქტებმა სხვადასხვა მოთხოვნით, რომელთაგან უმრავლესი უკავშირდებოდა სამედიცინო მომსახურებას, რაც დღემდე პრობლემად რჩება პენიტენციურ სისტემაში. გახშირებული იყო პატიმართა მხრიდან სამედიცინო პერსონალის შეურაცხყოფის ფაქტები, რის შედეგად, მაგალითად, რუსთავის №6 დაწესებულების თითქმის ყველა ექიმმა უარი განაცხადა ასეთ ვითარებაში მუშაობაზე და დატოვა დაწესებულება, რამაც კრიტიკული ვითარება შექმნა.

უნდა აღინიშნოს, რომ სასჯელაღსრულების სისტემაში რეფორმები სხვადასხვა მიმართულებით კვლავაც მიმდინარეობს, რასაც თვალს ადევნებს პრევენციის ეროვნული მექანიზმი. ვიმედოვნებთ, რომ განხორციელებული რეფორმები წარმატებულად აღმოფხვრის ყველა იმ მანკიერ პრაქტიკასა და პრობლემებს, რომლებიც წლების განმავლობაში არსებობდა სისტემაში.

დისციპლინური სასჯელებისა და ადმინისტრაციული სახდელების შეფარდება

2012 წლის მონიტორინგის დროს შემოწმდა სხვადასხვა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში დისციპლინური სასჯელებისა და ადმინისტრაციული სახდელების გამოყენების პროცედურები და რეგულარობა.

ციხის ევროპულის წესების თანახმად, „დისციპლინური სასჯელი გამოყენებულ უნდა იქნეს, როგორც უკიდურესი საშუალება.“¹⁰ „ციხის ადმინისტრაციამ უნდა გამოიყენოს მედიაციის ყველა შესაძლებლობა, რათა გადაჭრას კამათი პატიმრებთან და პატიმრებს შორის.“¹¹ „ნებისმიერი სასჯელის სიმკაცრე უნდა იყოს პროპორციული ჩადენილ დანაშაულთან.“¹² „დასჯის თვალსაზრისით აკრძალულია: კოლექტიური და ფიზიკური დასჯა, რომელიც ითვალისწინებს ბნელ საკანში პირის მოთავსებას, ასევე, აკრძალულია არაადამიანური და ღირსების შემლახველი სხვა სასჯელები.“¹³ ასევე, სასჯელი არ შეიძლება მოიცავდეს ოჯახთან კონტაქტის სრულად აკრძალვას.¹⁴

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან მოპოვებული ინფორმაციის თანახმად, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში, 2012 წლის 01 იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით, ადმინისტრაციული პატიმრო-

⁹ თუმცა სამინისტროს ხელმძღვანელობის შეცვლის შემდგომ აღნიშნულმა დირექტორებმა დატოვეს თანამდებობები.

¹⁰ 56.1 წესი;

¹¹ 56.2 წესი;

¹² 60.2 წესი;

¹³ 60.3 წესი;

¹⁴ 60.4 წესი;

ბა შეეფარდა 13 პატიმარს. აქედან დადგენილება დისციპლინური სასჯელის შეფარდების თაობაზე მხოლოდ ერთი პატიმრის მიერ იქნა გასაჩივრებული. 2012 წლის 01 იანვრიდან 30 ივნისის ჩათვლით სამართლო საკანში მოთავსებული იქნა 1709 პატიმარი. აქედან სამართლო საკანში მოთავსება გაასაჩივრა ერთმა პატიმარმა. 2012 წლის 01 ივლისიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით სამართლო საკანში მოთავსებული იქნა 921 პატიმარი, გაასაჩივრა ერთმა პატიმარმა.¹⁵

მონიტორინგის ჯგუფის კითხვაზე, რატომ არ ასაჩივრებენ დირექტორის განკარგულებას მათი სამართლო საკანში მოთავსების თაობაზე, ყველა პატიმარი ერთს პასუხობს: ისინი ფიქრობენ, რომ გასაჩივრებას აზრი არ აქვს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საანგარიშო პერიოდში დასჯილი პატიმრების რაოდენობა რეალურად უფრო მეტი იყო, ვინაიდან ზოგიერთ დანესებულებაში, მაგალითად, გლდანის დანესებულება, მოქმედებდა პატიმართა დასჯის არაფორმალური და უკანონო მექანიზმები (კარანტინში ან ე.წ. „ბოქსში“ განთავსება), რომლებიც გამოიყენებოდა ისეთ შემთხვევებში, როცა ადმინისტრაციას, ამა თუ იმ მიზეზით, არ სურდა დასჯის თუნდაც ფორმალური დასაბუთება. ასევე, კოლექტიური დასჯის მეთოდების (ერთი პატიმრის მიერ ჩადენილი გადაცდომის შემთხვევაში, საკანში მყოფი ყველა პატიმრის დასჯა) გამოყენება დაფიქსირდა №15 და №16 დანესებულებებში.

არც ეროვნული კანონმდებლობით და არც საერთაშორისო სტანდარტებით, არ შეიძლება კოლექტიური დასჯა. წამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმა (CPT) თავის 2010 წლის ანგარიშში საქართველოს მთავრობისადმი ხაზგასმით აღნიშნა, რომ „მიუღებელია კოლექტიური დასჯის ნებისმიერი ფორმა“.¹⁶

№15 დანესებულება

2012 წლის ერთ-ერთი მონიტორინგის დროს გაირკვა, რომ აქ განთავსებულ მსჯავრდებულებს ადმინისტრაციამ ჩამოართვა ტელევიზორები, ვენტილატორები, ჰიგიენური ნივთები და ე.წ. „ტანკები“. მსჯავრდებულთა განმარტებით, აღნიშნული შეზღუდვის მიზეზი იყო რამდენიმე დღით ადრე მსჯავრდებულთა მიერ სახალხო დამცველის სახელზე დანერილი კოლექტიური საჩივარი (იხ. ზემოთ, „არასათანადო მოპყრობა“), რომელიც მათ მიმართ არასათანადო მოპყრობას და დანესებულებაში არსებულ ცუდ მდგომარეობას შეეხებოდა. თუმცა, ნივთების ჩამორთმევის მიზეზის დასახელებისგან პატიმრების უმრავლესობამ თავი შეიკავა – მათი ნაწილი განმარტავდა, რომ ტელევიზორების არქონა გამოწვეული იყო დენის დიდი სიმძლავრით, რამაც გადანვა ტელევიზორები, ხოლო ჰიგიენური ნივთების არქონაზე მათ პასუხი არ ჰქონდათ.

№16 დანესებულება

2013 წლის ზაფხულში გარკვეული პერიოდით №16 დანესებულების A და B კორპუსებში განთავსებულ მსჯავრდებულებს შეზღუდული ჰქონდათ სხვადასხვა უფლება, მათ შორის, დანესებულების ტერიტორიაზე თავისუფლად გადაადგილების შესაძლებლობა (ისინი იმყოფებოდნენ საკანებში და ვერ გადიოდნენ დანესებულების ეზოში), ტელეფონით და პაემნებით სარგებლობის უფლება. ყველა საკანს ჩამორთმეული ჰქონდა ტელევიზორები, მსჯავრდებულებს დანესებულების მაღაზიაში შეეძლოთ შეეძინათ მხოლოდ სიგარეტი, ასანთი და ჰიგიენური საშუალებები.

მსჯავრდებულებსა და ადმინისტრაციასთან გასაუბრებით გაირკვა, რომ შეზღუდვები ეხებოდა A და B კორპუსებში განთავსებულ ყველა მსჯავრდებულს. დანესებულების ადმინისტრაციის ზეპირი განმარტებით, შეზღუდვები უკავშირდებოდა უსაფრთხოების ღონისძიებების გატარებას, თუმცა, ჩატარებულმა მონიტორინგმა ცხადყო, რომ შეზღუდვები ატარებდა კოლექტიური დასჯის ხასიათს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, 2012 წლის 28 ივნისს, სახალხო დამცველის აპარატმა წერილობით მიმართა სასჯელსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს და მოითხოვა ინფორმაცია, რა მიზეზით და როდემდე იმოქმედებდა დასჯის ეს ფორმა. ასევე, მოვითხოვეთ მითითებული შეზღუდვების დამანესებელი აქტი.

განმეორებით ვიზიტის დროს რუსთავის №16 დანესებულებაში გაირკვა, რომ მსჯავრდებულებს დიდიდან შესაძლებლობა ჰქონდათ ჩასულიყვნენ დანესებულების ეზოში და ესარგებლათ მაღაზიით. თუმცა, მათ არ ჰქონდათ ტელევიზორები და არ იყო ჩართული დანესებულებაში არსებული ტელე-

¹⁵ 2013 წლის 29 ივლისის N10/8/2-8847; 2012 წლის 31 ოქტომბრის 10/8/2-12485 და 2013 წლის 12 თებერვლის N11076/10 წერილები.

¹⁶ ანგარიში საქართველოს ხელისუფლებას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი) საქართველოში ვიზიტის შესახებ, 2010 წლის 5-15 აპრილი პარ 114

ფონები. ასევე, არ შეეძლოთ ესარგებლათ პაემნებით. აღნიშნული შეზღუდვები რამდენიმე დღეში მოიხსნა.

მიუხედავად იმისა, რომ პრევენციული ჯგუფის მიერ ადგილზე იქნა ნანახი ზემოაღნიშნული მდგომარეობა, 2012 წლის 13 ივლისს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტიდან სახალხო დამცველის აპარატში შემოვიდა აბსოლუტურად არაადეკვატური პასუხი, სადაც აღნიშნული იყო, რომ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის შტაბის სამსახურებრივი კონტროლის განყოფილების მიერ შესწავლილ იქნა წერილში მითითებული ფაქტები და „დადგინდა“, რომ მსჯავრდებულები სარგებლობდნენ მათთვის კანონით გათვალისწინებული უფლებებით. ამავე პასუხის თანახმად, „მსჯავრდებულთა მიმართ დისციპლინური სასჯელები გამოიყენება ინდივიდუალურად, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად“.

პატიმრობის პირობები

საყოფაცხოვრებო პირობები

ციხის ევროპული წესების თანახმად, „პატიმრებისათვის უზრუნველყოფილი საცხოვრებელი, განსაკუთრებით საძინებელი, უნდა პასუხობდეს ადამიანის ღირსების პატივისცემის და, მაქსიმალური შესაძლებლობის ფარგლებში, განმარტოების მოთხოვნებს. ასევე, დაცული უნდა იყოს ჯანმრთელობისა და ჰიგიენის მოთხოვნები, ჯეროვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს კლიმატურ პირობებსა და, განსაკუთრებით, ფართის ოდენობის, ჰაერის მოცულობას, განათებასა და ვენტილაციის პირობებს“.¹⁷

„ყველა შენობაში, სადაც პატიმრები ცხოვრობენ, მუშაობენ ან იკრიბებიან:

ფანჯრები უნდა იყოს საკმარისად დიდი, რათა საშუალება მიეცეთ პატიმრებს, იკითხონ ან იმუშაონ ბუნებრივი განათების ნორმალურ პირობებში, ასევე იძლეოდეს სუფთა ჰაერის მოძრაობის შესაძლებლობა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა არსებობს ჰაერის კონდიციონერების ჯეროვანი სისტემა;

ხელოვნური განათება უნდა აკმაყოფილებდეს მიღებულ ტექნიკურ სტანდარტებს; უნდა არსებობდეს სიგნალიზაციის სისტემა, რომელიც საშუალებას მისცემს პატიმრებს, დაუყოვნებლივ დაუკავშირდნენ პერსონალს.“¹⁸

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, არასათანადო და არაადამიანური მოპყრობის გარდა, ევროკონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა შესაძლოა გამოიწვიოს იმ გარემოში, რომელშიც პირი იმყოფება.

ციხის ევროპული წესების ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპის მიხედვით, „ადამიანის უფლებების შემლახველი ციხის პირობების არსებობა არ შეიძლება გამართლებულ იქნეს რესურსების ნაკლებობით.“

2013 წლის 25 თებერვალს დაიხურა №1 დაწესებულება, რაც უდავოდ წინგადადგმული ნაბიჯია. მიუხედავად იმისა, რომ №12 დაწესებულება წარმოადგენს ნახევრად ღია ტიპის დაწესებულებას და მსჯავრდებულებს დღის გარკვეული ნაწილი გარეთ უწევთ ყოფნა, იქ არსებული პირობები არ არის გამართლებული პატიმრის მოსათავსებლად. აღნიშნული შენობა უნდა დაექვემდებაროს კაპიტალურ სარემონტო სამუშაოებს, ან უნდა დაიხუროს.

რუსთავის №6 დაწესებულება

№6 დაწესებულებაში ახალი საცხოვრებელი კორპუსის საკნების განიავება, სავენტილაციო სისტემის არარსებობის გამო, პრობლემურია. დაწესებულებაში არ არის საკმარისი ხელოვნური განათება, რადგან საკნებში დამონტაჟებულია არასაკმარისი სიმძლავრის ე.წ. ეკონომნათურები, რომლებიც ვერ უზრუნველყოფს სათანადო განათებას. ასევე, სარემონტოა ამავე კორპუსის პირველი სართულის წყალგაყვანილობის სისტემა, რომელიც ხშირად ზიანდება.

საფუძვლიან რემონტს საჭიროებს დაწესებულების ახალი საცხოვრებელი კორპუსის პირველი სართულიც, სადაც ასევე არაა დამაკმაყოფილებელი პირობებია და არის სინესტე. აღნიშნულ საკნებს აქვს მცირე ზომის ფანჯრები, განათება არასაკმარისია, ჩამოქერცილია კედლები და წყალგაყვანილობის სისტემა მწყობრიდან არის გამოსული. ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, მითითებულ საკნებში შეუძლებელია სისუფთავის დაცვა.

¹⁷ 18.1-წესი

¹⁸ 18.2 წესი

რუსთავის №7 დაწესებულება

დაწესებულების პირობები არ არის ადაპტირებული გრძელვადიანი განთავსებისთვის – საკნები საკმაოდ პატარაა, არ აქვს ნორმალური ზომის ფანჯარა, რაც ვერ უზრუნველყოფს საკნის ბუნებრივ განათებას და სათანადო ვენტილაციას. მონიტორინგის დროს, დაწესებულების რამდენიმე საკანში, სადაც განთავსებული არიან პატიმრები, არ იდგა მაგიდა და სკამები.

სასაქონლო ეზოები არის ძალიან მცირე ზომის (დაწესებულებაში არის ოთხი სასაქონლო ეზო, რომელთა ფართობია: I — 12.40 კვ.მ; II - 12.8 კვ.მ; III- 12.50 კვ.მ და IV — 12.7 კვ.მ). მათი მდებარეობა და დამცავი აღჭურვილობა დამატებით შემზღუდველ ფაქტორს წარმოადგენს გასაქონლების უფლებით სრულყოფილად სარგებლობისთვის.

მსჯავრდებულები №7 დაწესებულებაში წლების განმავლობაში არიან განთავსებულნი. მათი თქმით, ეს წარმოადგენს მთავარ პრობლემას, ვინაიდან დაწესებულების პირობები არ არის ადაპტირებული გრძელვადიანი განთავსებისთვის. ყოველივე ზემოაღნიშნული უარყოფითად აისახება მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე. მსჯავრდებულები გამოთქვამენ სურვილს, მათი გადაყვანა მოხდეს ისეთ დაწესებულებაში, სადაც იქნება უკეთესი საცხოვრებელი პირობები და, აქედან გამომდინარე, შემცირდება ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების რისკები.

თბილისის №9 დაწესებულება

დაწესებულების ღია ნაწილში არის ბარაკული ტიპის საცხოვრებელი კორპუსები. შედარებით ახლად აშენებულ საცხოვრებელ კორპუსში, ვენტილაციის არარსებობის გამო, ჭერიდან ჩამოდის წყლის წვეთები, რის გამოც მსჯავრდებულებს ჭერზე პოლიეთილენი აქვთ გაკრული. აღნიშნულ საცხოვრებელ კორპუსში არსებული პირობები ვერ აკმაყოფილებს ადგილობრივ და საერთაშორისო სტანდარტებს. განათება არ არის საკმარისი, გათბობა ხდება ელექტრო გამათბობლების მეშვეობით და სანოლესი ერთმანეთისგან განცალკევებულია გადასაფარებლების მეშვეობით. ასევე, ღია ნაწილში არსებულ სველ ნერტილებს ესაჭიროება რემონტი იქ არსებული სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობის გამო. დადებითად აღსანიშნავია, რომ ანგარიშის მომზადების პროცესში აღნიშნულ დაწესებულებაში დაიწყო სარემონტო სამუშაოები.

რუსთავის №16 დაწესებულება

დაწესებულების A და B კორპუსების ინფრასტრუქტურა ნორმალურია, არის 6 ადგილიანი საკნები. რაც შეეხება დაწესებულების G კორპუსს, იქ ჯერ კიდევ არსებობს რამდენიმე ბარაკული სისტემის 50-52 ადგილიანი საკნები. დანარჩენები საკნები 14-იდან 40-მდე ადგილიანია, რაც თავისთავად ვერ უზრუნველყოფს განთავსების ნორმალურ პირობებს. ზოგადად, აღნიშნული კორპუსის საკნების უმეტესობა საჭიროებს რემონტს. №16 დაწესებულების G კორპუსს არ აქვს სტადიონი, ხოლო ეზო დაფარულია რკინის ცხაურით, რაც გალიის შთაბეჭდილებას ტოვებს.

რუსთავის №17 დაწესებულება

დაწესებულების I, II, III და IV საცხოვრებელ კორპუსებში არსებული საკნების სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა არ არის დამაკმაყოფილებელი და საჭიროებს კაპიტალურ რემონტს. ზემოაღნიშნულ საცხოვრებელ კორპუსებში განათება ხდება ხელოვნურად, რადგან ფანჯრების ზომა ვერ უზრუნველყოფს საკნების ბუნებრივ განათებას. კედლები ალაგ-ალაგ ჩამოქერცლილია, ვენტილაცია ხდება ბუნებრივად, თუმცა, არასაკმარისად. ზოგიერთ საკანში მოშლილია ონკანი, ზოგიერთში არ არის ნათურები. საკნები თბება ცენტრალური გზით.

აღსანიშნავია, რომ დაწესებულების ე.წ. „ახალ ზონაში“ არსებულ საშხაპეებს არ აქვს არანაირი ვენტილაცია, რის გამოც მსჯავრდებულები იძულებულნი არიან, არ დაკეტონ საშხაპის კარი.

№19 ტუბერკულოზის სამკურნალო და სარეაბილიტაციო ცენტრი

2013 წლის 18 იანვარს №19 დაწესებულებაში გაიხსნა ახალი 4 სართულიანი შენობა, რომელიც უზრუნველყოფს ტუბერკულოზით დაავადებული მსჯავრდებულებისთვის გაცილებით გაუმჯობესებულ პირობებს. ამასთან, მონიტორინგის დროს გაირკვა, რომ ახალი კორპუსის ყველა საკანსა და დერეფანში იატაკის საფარი არის ბეტონის, რის გამოც მუდმივად დგას მტვერი, მათ შორის, საკნებშიც. ასევე,

რამდენიმე საკანში მწყობრიდან არის გამოსული ვენტილაციის სისტემა, ზოგან მოდის ცივი ჰაერის ნაკადი, ზოგან – ცხელი.

ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტების განკურნებისთვის, მედიკამენტურ მკურნალობასთან ერთად, გადამწყვეტია შესაბამისი გარემო პირობების არსებობაც. მსჯავრდებულთა გადმოცემით, ბეტონის იატაკისგან გამოწვეული მტვრის გამო, მათ უჭირთ სუნთქვა და ვერ ახერხებენ სისუფთავის დაცვას, რაც ცუდად აისახება მათ ჯანმრთელობაზე.

№19 სამკურნალო დაწესებულებაში განთავსებულმა მსჯავრდებულებმა პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლებს გადასცეს კოლექტიური განცხადება, რომელსაც ხელს 272 პატიმარი აწერს.

2013 წლის 4 თებერვალს, პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მიერ განხორციელებული ვიზიტის შემდეგ, სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს, უზრუნველყო ზემოაღნიშნული პრობლემის მოგვარება.

სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს 2013 წლის 20 თებერვლის პასუხის თანახმად, „№19 ტუბერკულოზის სამკურნალო სარეაბილიტაციო ცენტრის ახლად გახსნილ ნაწილში კომპანია „სუფთა სამყაროს“ მიერ ჩატარდა კაპიტალური დასუფთავების სამუშაოები, ასევე, ადგილობრივი რესურსებით მიმდინარეობს დასუფთავება, რათა დაცული იქნეს მსჯავრდებულთა სანიტარიულ-ჰიგიენური ნორმებით გათვალისწინებული პირობები.“ ამავე პასუხის თანახმად, დაწესებულებაში ფაქტობრივად აღმოფხვრილია სამშენებლო სამუშაოებით გამოწვეული მტვერი და სპეციფიკური სუნი. ასევე, გვეცნობა, რომ შპს „პროექტი - 21“-ის სპეციალური ჯგუფის მიერ მიმდინარეობს მუშაობა ვენტილაციის სისტემის დასარეგულირებლად, რაც უახლოეს მომავალში სრულად გაიმართება.

მიგვაჩნია, რომ არა თუ სამკურნალო და სარეაბილიტაციო ცენტრში არამედ ჩვეულებრივ დაწესებულებებშიც კი არ უნდა იყოს ბეტონის იატაკი. ასევე, პრევენციული ჯგუფი იმედოვნებს, რომ მომავალში ახალი დაწესებულების გახსნამდე აღმოფხვრილი იქნება ინფრასტრუქტურული პრობლემები და მათ მოგვარებაზე სამინისტრო პატიმართა შესახლების შემდგომ არ იფიქრებს.

რეკომენდაციები საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრს:

- უზრუნველყოფილ იქნეს ზემოთ მითითებული ყველა დაწესებულების სათანადო გარემონტება, ე.წ. ბარაკული სისტემის ლიკვიდაცია და საკნის ტიპის სისტემაზე გადასვლა;
- უზრუნველყოფილ იქნეს ყველა დაწესებულების საკნების სათანადო ბუნებრივი და ხელოვნური განათება, ვენტილაცია და გათბობა;
- უზრუნველყოფილი იქნეს №12 დაწესებულების ლიკვიდაცია ან კაპიტალური სარემონტო სამუშაოების ჩატარება.

კონტაქტი გარე სამყაროსთან

ხანმოკლე პაემანი

არასრულწლოვანთა აღმზრდელობითი დაწესებულების და №15 დაწესებულების დახურულ ნაწილში არსებული პაემნების ოთახების გარდა, ყველა დაწესებულებაში პაემანი დგება შუშით გადატიხრულ ოთახში, სადაც პატიმარი მოკლებულია ოჯახის წევრებთან ყოველგვარი ფიზიკური ურთიერთობის საშუალებას. ზოგიერთ შემთხვევაში, შუშას აქეთ-იქით აქვს რკინის ცხაური, რომელიც მნახველის ნესიერად დანახვის საშუალებასაც არ იძლევა. ნამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმა (CPT) რეკომენდაცია მისცა შესაბამის ორგანოებს, გადახედონ პაემნების საკითხს ისე, რომ პატიმრებს შესაძლებლობა მიეცეთ, მიიღონ მნახველები ნაკლებად შეზღუდულ ვითარებაში. ამ თვალსაზრისით დაწესებული ყველანაირი შეზღუდვა, კომიტეტის აზრით, უნდა ემყარებოდეს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში რისკების ინდივიდუალურ შეფასებას. კომიტეტის აზრით, „გარკვეულ შემთხვევებში, ამგვარი მეთოდი გამართლებულია უსაფრთხოებისა ან გამოძიებასთან დაკავშირებული ინტერესებით. თუმცა, ყველა კატეგორიის პატიმართათვის ღია ვიზიტები უნდა იყოს წესი, ხოლო დახურული მკაცრი მეთოდები –

მხოლოდ გამონაკლისი.¹⁹

პატიმრობის კოდექსის მე-17 მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად, ხანმოკლე პაემანი ეწყობა 1-დან 2 საათამდე ვადით. ზაფხულში ჩატარებული მონიტორინგის დროს, პატიმრების გადმოცემით, სხვადასხვა დაწესებულებაში პრაქტიკა არაერთგვაროვანი იყო. მაგალითად, №8 დაწესებულებაში პაემნის ხანგრძლივობა შეადგენდა 40-45 წუთს.

ზამთრის მონიტორინგის დროს გაირკვა, რომ ყველა სასაქონლო ურთიერთობის დაწესებულებაში პაემნების ხანგრძლივობა შეადგენს ერთ საათს, რაც დადებითად უნდა ჩაითვალოს.

ხანგრძლივი პაემანი

ხანგრძლივი პაემანი, პირველ რიგში, რესოციალიზაციისა და ახლობლებთან მჭიდრო კონტაქტის შენარჩუნების საუკეთესო საშუალებაა, რაც დახურული ტიპის დაწესებულებაში განთავსებულ მსჯავრდებულებებს განსაკუთრებით ესაჭიროებათ.

დადებითად უნდა აღინიშნოს პატიმრობის კოდექსში შესული ცვლილება,²⁰ რომლის თანახმად, ხანგრძლივი პაემნის საშუალება ეძლევათ დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მყოფ მსჯავრდებულებებსაც. „ამავე კოდექსის გარდამავალი დებულების 124¹ მუხლის თანახმად, „ხანგრძლივი პაემნის უფლების განხორციელების მიზნით, საქართველოს სასაქონლო ურთიერთობების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტრომ არაუგვიანეს 2015 წლის 31 დეკემბრისა უზრუნველყოს საჭირო პირობების შექმნა და ხანგრძლივი პაემნის უფლების განხორციელება ქალთა და დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში“.

№6 დაწესებულებაში არსებობს გრძელვადიანი პატიმრებისათვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურა, თუმცა, აღნიშნულით სარგებლობის შესაძლებლობა მხოლოდ უვადო თავისუფლებააღკვეთილ მსჯავრდებულებებს აქვთ.

ხანგრძლივი პაემნებისთვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურა არსებობს №6, №11, №15 და №16 დაწესებულებებში.

საანგარიშო პერიოდში, 2012 წლის 01 იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით, აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ სასაქონლო ურთიერთობების დაწესებულებებში ხანგრძლივი პაემნით ისარგებლა სულ 4333 მსჯავრდებულმა: №6 დაწესებულებაში – 110-მა მსჯავრდებულმა; №11 დაწესებულებაში – 30-მა მსჯავრდებულმა; №15 დაწესებულებაში – 469-მა მსჯავრდებულმა; №16 დაწესებულებაში – 1941-მა მსჯავრდებულმა და №17 დაწესებულებაში – 1783-მა მსჯავრდებულმა.

ვიდეოპაემანი

პატიმრობის კოდექსის მე-17¹ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად,²¹ „თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მყოფ მსჯავრდებულს, გარდა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებულისა და ამ კოდექსის 50-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირისა,²² უფლება აქვს, ისარგებლოს ვიდეოპაემნით (პირდაპირი ხმოვანი და ვიზუალური ტელეხიდით) ნებისმიერ პირთან.“

საანგარიშო პერიოდში ვიდეოპაემნისთვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურა მოქმედებდა №11, №15, №16 და №17 დაწესებულებებში. საანგარიშო პერიოდში ვიდეოპაემნით ისარგებლა 1289 მსჯავრდებულმა, აქედან №11 დაწესებულებაში – 24-მა; №15 დაწესებულებაში – 653-მა; №16 დაწესებულებაში – 438-მა და №17 დაწესებულებაში – 174-მა მსჯავრდებულმა.

როგორც ხანგრძლივი პაემნების, ისე ვიდეოპაემნების დაშვება ყველა კატეგორიის მსჯავრდებულისთვის პოზიტიური ცვლილება იქნებოდა და დიდ წვლილს შეიტანდა მსჯავრდებულების რესოციალიზაციის პროცესში, მით უმეტეს, რომ ვიდეოპაემნებით სარგებლობა შეუძლიათ არა მხოლოდ ოჯახის წევრებს, არამედ მეგობრებსა და ახლობლებსაც. პატიმრობის კოდექსის დათქმა, რომელიც გარკვეული კატეგორიის მსჯავრდებულებებს უკრძალავს ვიდეოპაემნით სარგებლობას, უფრო დამატე-

¹⁹ 2007 წლის 21 მარტიდან 2 აპრილამდე განხორციელებული ვიზიტი საქართველოში, პარ.91

²⁰ პატიმრობის კოდექსი, მე-17² მუხლი მე-6 ნაწილი 22.05.2012 N 6257, ცვლილება შევიდა 2012 წლის 22 მაისს

²¹ მოქმედებს 2011 წლის პირველი იანვრიდან;

²² განსაკუთრებით საშიშ პირებს, რომელთა პიროვნული თვისებები, კრიმინალური ავტორიტეტი, დანაშაულის ჩადენის მოტივი, დამდგარი მართლსაწინააღმდეგო შედეგი ან თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში გამოვლენილი ქცევა მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებისა და მათ გარშემოცმულ უსაფრთხოებას.

ბითი სასჯელის ხასიათს ატარებს და ამ სახით გაუმართლებელია, ვინაიდან ყველანაირი აკრძალვა და შეზღუდვა უნდა იყოს ინდივიდუალური ხასიათის და, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, შესაბამისად უნდა იყოს დასაბუთებული.

წინადადება საქართველოს პარლამენტს:

- პატიმრობის კოდექსში მოხდეს შესაბამისი ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა, რომლებიც უზრუნველყოფს ყველა კატეგორიის მსჯავრდებულის უფლებას ვიდუოპაემანზე.

რეკომენდაცია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარის:

- უზრუნველყოფილ იქნეს ხანმოკლე პაემნები შუშის ტიხრისა და რკინის ცხაურის გარეშე; ყოველგვარი გამონაკლისი დასაბუთდეს ინდივიდუალურად, კონკრეტული გარემოებები-სა ან მსჯავრდებულის (მნახველის) პიროვნებიდან გამომდინარე.

სატელეფონო საუბრები

პატიმრობის კოდექსის თანახმად, ნახევრად ღია ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მსჯავრდებულს უფლება აქვს, 1 თვის განმავლობაში საკუთარი ხარჯით ჰქონდეს 3 სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არა უმეტეს 15 წუთისა. დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში კი, პატიმარს შეუძლია 1 თვის განმავლობაში საკუთარი ხარჯით ჰქონდეს 2 სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არა უმეტეს 15 წუთისა.

სატელეფონო ბარათებით სარგებლობისას, მსჯავრდებულს შეუძლია, 15 წუთის განმავლობაში დარეკოს მხოლოდ სამ სხვადასხვა ნომერზე. თვის განმავლობაში ერთსა და იმავე ნომერზე ხელმეორედ ზარის განხორციელებისთვის, მსჯავრდებული იძულებული ხდება, შეიძინოს სხვა ბარათი, რაც შესაბამის ხარჯებთან არის დაკავშირებული.

აღსანიშნავია, რომ სასჯელაღსრულების სისტემაში განხორციელებული ცვლილებების შემდგომ, ყველა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულებს შესაძლებლობა აქვთ, განახორციელონ სატელეფონო საუბრები კანონით დადგენილი ხანგრძლივობით და რამდენიმე ნომერზე. თუმცა, გამონაკლისის წარმოადგენს №8 დაწესებულება, სადაც მსჯავრდებულებს მხოლოდ ერთ ნომერზე დარეკვის საშუალება ეძლევათ. ასეთი პრაქტიკა დღესდღეობით არც ერთ სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში არ არის და იგი, სავარაუდოდ, კანონის არასწორი ინტერპრეტაციის შედეგია.

რეკომენდაციები სასჯელაღსრულების დეპარტამენტს:

- უზრუნველყოფილ იქნეს ყველა პატიმრის უფლების სრული რეალიზაცია სატელეფონო საუბრებზე, მათ შორის, იმ პირების ინტერესების გათვალისწინებით, რომელთა ახლობლები არ იმყოფებიან საქართველოში;
- უზრუნველყოფილ იქნეს მსჯავრდებულთათვის სტანდარტული, მრავალჯერადი მოხმარების სატელეფონო ბარათების დამზადება.

სამართლო საკანი

მონიტორინგის დროს სახალხო დამცველის სპეციალური პრევენციული ჯგუფი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს დაწესებულებების სამართლო საკნებში არსებულ მდგომარეობას, ესაუბრება მონიტორინგის მომენტისთვის იქ განთავსებულ ყველა მსჯავრდებულს, ამოწმებს მათი განთავსების პროცედურებს როგორც გასაუბრების გზით, ასევე დოკუმენტაციით.

სამართლო საკნები არ გააჩნია №1, №11 და №18 დაწესებულებებს.

სასჯელაღსრულების სხვადასხვა დაწესებულებაში ერთსა და იმავე გადაცდომისთვის დასჯის ხანგრძლივობა განისაზღვრება სხვადასხვაგვარად. აღნიშნული მიდგომა მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დადებითად, თუკი ყველა ასეთი შემთხვევა ინდივიდუალურად განიხილება და გათვალისწინებული იქნება მსჯავრდებულის პიროვნება, ასევე ის გარემოებები, რომელშიც მან გადაცდომა ჩაიდინა.

მონიტორინგის შედეგად გაირკვა, რომ ხშირად, პატიმრების მიერ დისციპლინური დარღვევები დაკავშირებულია ექიმის მოთხოვნასთან – პატიმარი იძულებულია, იხმაროს და დააბრახუნოს საკნის კარზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, პატიმართა გადმოცემით, იგი ვერ შეხვდება ექიმს. აღნიშნული განსაკუთრებით ეხება რუსთავის №6 დაწესებულებას.

აღსანიშნავია, რომ საანგარიშო პერიოდში, რუსთავის №17 დაწესებულებაში იშვიათად ხდებოდა პატიმრების განთავსება სამართლო საკანში.

პატიმრობის კოდექსის 88-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, „სამართლო საკანში მოთავსებულ ბრალდებულს/მსჯავრდებულს ეკრძალება ხანმოკლე და ხანგრძლივი პაემნები, სატელეფონო საუბარი, კვების პროდუქტების შეძენა“. CPT-მ საქართველოს ხელისუფლებას მისცა რეკომენდაცია, „გაატაროს ზომები, რომ პატიმრის დისციპლინურ საკანში მოთავსება არ აკარგვინებდეს მას ოჯახთან კონტაქტის საშუალებას. ოჯახთან კონტაქტის ნებისმიერი აკრძალვა, როგორც სასჯელის ფორმა, უნდა დაიშვებოდეს მხოლოდ მაშინ, როცა ამგვარ კონტაქტებს დანაშაული უკავშირდება.“²³

მიგვაჩნია, რომ პატიმრების კონტაქტი გარე სამყაროსთან უნდა განიხილებოდეს, როგორც მათი უფლება და ასეთი კონტაქტების აკრძალვა არ უნდა გამოიყენებოდეს, როგორც დასჯის ფორმა. ასევე, ნახალისების ფორმების გაზრდითა და დასჯის მექანიზმის ობიექტური გამოყენებით შესაძლებელია ციხის სტაბილურობის შენარჩუნება. პატიმრებისადმი არასამართლიანმა და უკანონო მოპყრობამ კი, პირიქით, შესაძლებელია გამოიწვიოს მათი უმრავლესობის დაპირისპირება ადმინისტრაციასთან ან, კოლექტიური სასჯელების შემთხვევაში – ერთმანეთთან, რაც მძიმე და მიუღებელი შედეგით შეიძლება დასრულდეს.

წინადადება საქართველოს პარლამენტს:

- განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები პატიმრობის კოდექსში, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სამართლო საკანებში მოთავსებული პირების გარე სამყაროსთან ურთიერთობა.

რეკომენდაცია სსჯელალსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარას:

- სასჯელალსრულების დეპარტამენტის მიერ სამსახურებრივი კონტროლის განხორციელების დროს განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდეს არაფორმალური დასჯის მეთოდებისა და კოლექტიური დასჯის შემთხვევების გამოვლენასა და აღმოფხვრაზე.

სამართლო საკანებში განთავსებულ პირთა აღრიცხვის ჟურნალები

ყველა დაწესებულებაში, 2012 წლის მაისამდე, მოქმედებდა სამართლო საკანში განთავსებულ პირთა აღრიცხვა-რეგისტრაციის ძველი ჟურნალები, რაც შემდეგში შეიცვალა ახალი 36 ნომრის ფურცლიანი ჟურნალით, რომლის ნონაა 8 კილოგრამი. ჟურნალი, თავისი მოცულობის გამო, სრულიად არაადაპტირებულია პრაქტიკული გამოყენებისთვის, მაგალითად, გაძნელებულია (დანესებულებებში ადგილზე – შეუძლებელიც) მასში გაკეთებული ჩანაწერის ასლის გადაღება. ჟურნალს აქვს 12 გრაფა:

1. რეგისტრაციის ნომერი;
2. დასჯილი პირის სახელი, გვარი, მამის სახელი;
3. თარიღი და განკარგულების გამოცემის ნომერი;
4. განკარგულების გაცნობა ბრალდებულს/მსჯავრდებულისთვის. №4 გრაფა თავის მხრივ იყოფა ორ ქვეგრავად: 1. პასუხისმგებელი პირის ხელმოწერა; 2. მსჯავრდებულის ხელმოწერა;
5. დისციპლინური დარღვევა. №5 გრაფაც იყოფა ორ ქვეგრავად: 1. პატიმრობის კოდექსის და დაწესებულების დებულების შესაბამისი მუხლი; 2. დისციპლინური დარღვევის შინაარსი;
6. განთავსების ადგილი (კორპუსი და საკნის ნომერი);
7. სამართლო საკანში განთავსების ხანგრძლივობა;
8. სამართლო საკანში მოთავსების თარიღი და დრო;
9. პასუხისმგებელი პირის ხელმოწერა მსჯავრდებულის შესახლებაზე;

²³ იქვე, პარ. 115

10. სამართო საკნიდან გათავისუფლების თარიღი და დრო;
11. პასუხისმგებელი პირის ხელმოწერა მსჯავრდებულის გათავისუფლებაზე;
12. შენიშვნა;

სამართო საკნების ჟურნალების სრულყოფილ და რეგულარულ წარმოებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს პატიმართა დისციპლინური დასჯის ტენდენციების, დარღვევებისა და არსებული პრაქტიკის მონიტორინგის თვალსაზრისით. მნიშვნელოვანია, რომ ჟურნალში მითითებული იყოს არა მხოლოდ დასჯის ხანგრძლივობა და მსჯავრდებულის განთავსებისა და გათავისუფლების თარიღები, არამედ კონკრეტული გადაცდომის სახეც.

სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში პატიმრის დისციპლინური დასჯის გამომწვევი ყველაზე გავრცელებული გადაცდომებია: ხმაური, გადაძახილი, ჩხუბი, თანამშრომლისა თუ სხვა მსჯავრდებულის სიტყვიერი შეურაცხყოფა, თანამშრომლის მოთხოვნისთვის დაუმორჩილებლობა, სიით შემომებისა და გვიანება ან არგამოცხადება, ტერიტორიის დანაგვიანება.

აღსანიშნავია, რომ პრევენციული ჯგუფის მიერ 2012 წლის ზაფხულში ჩატარებული მონიტორინგის და გაცემული რეკომენდაციების შედეგად, რიგ დაწესებულებებში სამართო საკანში განთავსებულ პირთა აღრიცხვის ჟურნალში ჩანაწერები კეთდება მკაფიოდ და კონკრეტულად, რითაც ნათელი ხდება, თუ რა დარღვევისთვის იქნა პირი დასჯილი.

ზემოაღნიშნულის საპირისპიროდ, №17 დაწესებულების „კარცერში მოთავსების აღრიცხვის და რეგისტრაციის“ №1 და „სამართო საკანში განთავსებულ მსჯავრდებულთა აღრიცხვის“ №8 ჟურნალებში გაკეთებული ჩანაწერებიდან ირკვევა, რომ ძირითადად ჭარბობს „სარეჟიმო მოთხოვნების დარღვევა“ და „არდამორჩილება თანამშრომლის მოთხოვნაზე“. აღნიშნული ჩანაწერები ზოგადია და არ მოიცავს კონკრეტული დარღვევის შესახებ ინფორმაციას.

თბილისის №1 დაწესებულება

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, №1 დაწესებულებას არ გააჩნია სამართო საკნები, ხოლო დასჯის ფორმებად გამოიყენებოდა „საყვედურის“ მიცემა და სხვადასხვა უფლების შეზღუდვა. 2012 წელს საყვედური გამოეცხადა 130 მსჯავრდებულს, ხოლო 1 მსჯავრდებულს გარკვეული ვადით შეეზღუდა ტელეფონით სარგებლობის უფლება.

ქალთა №5 დაწესებულება

2012 წელს დასჯის მიზნით სამართო საკანში სულ მოთავსებული იყო 65 პატიმარი, აქედან, წლის პირველ ნახევარში – 45, ხოლო მეორე ნახევარში – 20. დარღვევებს შორის ჭარბობდა „სხვა მსჯავრდებულის სიტყვიერი შეურაცხყოფა“, „თანამშრომლის სიტყვიერი შეურაცხყოფა“, „არ დაემორჩილა მორიგე-განწესს და ხმაურობდა საკანში“, „შემომების დროს უარი თქვა საკანში შესვლაზე“, „ექიმის სიტყვიერი შეურაცხყოფა“, „არ დაემორჩილა მორიგე-განწესის კანონიერ მოთხოვნას“. გარდა ამისა, 2012 წელს საყვედური გამოეცხადა 1 პატიმარს, ხოლო საკნის ტიპის სადგომზე მოხდა 2 პატიმრის გადაყვანა.

რუსთავის №6 დაწესებულება

2012 წელს, დასჯის მიზნით, სამართო საკანში მოთავსებულ იქნა 144 პატიმარი. აქედან, 2012 წლის პირველ ნახევარში – 92, ხოლო მეორე ნახევარში – 52 მსჯავრდებული. აგრეთვე, 2012 წელს 29 პატიმარს გამოეცხადა საყვედური, 1 პატიმარს მიეცა გაფრთხილება, დაწესებულების მაღაზიით სარგებლობის უფლება შეეზღუდა 4 პატიმარს და ტელეფონით სარგებლობის უფლება შეეზღუდა 8 პატიმარს.

რუსთავის №7 დაწესებულება

2012 წელს არც ერთი პატიმარი არ ყოფილა მოთავსებული სამართო საკანში. საანგარიშო პერიოდში 5 პატიმარს გამოეცხადა საყვედური, ტელეფონით სარგებლობის უფლება შეეზღუდა 8 მსჯავრდებულს, პაემნების უფლებით სარგებლობა შეეზღუდა 7 პატიმარს და მიმონერის უფლება შეეზღუდა 1 პატიმარს.

გლდანის №8 დაწესებულება

2012 წელს, დასჯის მიზნით, სამართო საკანში მოთავსებული იყო 703 პატიმარი, აქედან, წლის პირველ ნახევარში – 458, ხოლო მეორე ნახევარში – 245 პატიმარი. 2012 წელს 16 პატიმარს მიეცა საყვედური, 327 პატიმარს შეეზღუდა ტელეფონით სარგებლობის უფლება, 133 პატიმარს შეეზღუდა ხანმოკლე პაემნით სარგებლობის უფლება, 407 პატიმარს შეეზღუდა დაწესებულების მაღაზიით სარგებლობა.

ჟურნალში ვხვდებით ჩანაწერს, სადაც პატიმარი აღნიშნავს: „რადიომიმღებს ვუსმენდი მაღალ ხმაზე, ჩემი თანასაკნელის თხოვნაზე, დამენია რადიომიმღებისთვის, არ გავითვალისწინე, გამომივიდა ხმა- მაღლა საუბარი“. №8 დაწესებულებაში ყველაზე გავრცელებული დარღვევა იყო „საკანში ხმაური“ (იხ. მოპყრობა). 2012 წლის მეორე ნახევარში დაფიქსირდა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო სამარ- ტო საკნიდან გათავისუფლების 5 შემთხვევა ექიმის რეკომენდაციით.

თბილისის №9 დაწესებულება

2012 წელს სამართო საკანში მოთავსებული იყო 111 მსჯავრდებული, აქედან, წლის პირველ ნახე- ვარში – 62, ხოლო მეორე ნახევარში – 49 მსჯავრდებული. 2012 წელს 85 მსჯავრდებულს გამოეცხადა საყვედური.

გავრცელებული დარღვევებია „სხვა მსჯავრდებულის შეურაცხყოფა“ და „სიით შემონმებაზე გამოუცხადებლობა“. იმავდროულად, დარღვევის სახეები საკმაოდ კონკრეტულად არის ჩამოყალიბე- ბული. რაც შეეხება სასჯელებს, ისინი იყო მცირე ვადიანი და არც ერთხელ არ აღემატებოდა 5 დღე- ლამეს სამართო საკანში, რაც დადებითად უნდა შეფასდეს.

№11 არასრულწლოვანთა სპეციალური დაწესებულება

№11 დაწესებულებაში არ არის სამართო საკნები და გამოიყენება დისციპლინური პასუხისმგე- ბლობის ისეთი ფორმები, როგორიცაა საყვედური, გაფრთხილება, სხვადასხვა უფლების შეზღუდვა გარკვეული ვადით. 2012 წელს 11 პირს დაეკისრა ასეთი სახის დისციპლინური პასუხისმგებლობები. გარდა ამისა, 2012 წლის აგვისტოში, №11 დაწესებულებაში მომხდარი ინციდენტის შემდეგ, ყველა მს- ჯავრდებული ეტაპირებული იქნა რუსთავის №16 და №17 დაწესებულებებში, ხოლო მცირე ხნის შემ- დეგ №16 დაწესებულებაში განთავსებული არასრულწლოვნებიც გადაიყვანეს №17 დაწესებულებაში. რაც შეეხება დაწესებულებაში მომხდარ არეულობას და მის შედეგებს, 11 არასრულწლოვანის მიმართ დაიწყო გამოძიება სისხლის სამართლის წესით.

თბილისის №12 დაწესებულება

2012 წელს სამართო საკანში მოთავსებული იყო 25 მსჯავრდებული, აქედან, წლის პირველ ნახევარში – 20, ხოლო მეორე ნახევარში – 5 მსჯავრდებული. გარდა ამისა, 2012 წელს, პატიმართა მხრიდან შინა- განაწესის დარღვევისთვის, საყვედური გამოეცხადა 21 მსჯავრდებულს. აღნიშნულ დაწესებულებაში, ზოგადად, სამართო საკნების გამოყენება ხდება იშვიათად.

ქსნის №15 დაწესებულება

2012 წელს, დასჯის მიზნით, სამართო საკანში მოთავსებული იყო 529 მსჯავრდებული, აქედან, წლის პირველ ნახევარში – 365, ხოლო მეორე ნახევარში – 164 მსჯავრდებული. 2012 წელს საყვედური გამოეცხადა 164 მსჯავრდებულს, აქედან, წლის პირველ ნახევარში – 132, ხოლო მეორე ნახევარში – 32 მსჯავრდებულს. გარდა ამისა, ორ მსჯავრდებულს გამოეცხადა გაფრთხილება.

„ნორმატიული (საგანმკარგულებლო) აღრიცხვის ჟურნალი“ №14 არ ასახავს დარღვევების ნაირსახე- ობას. აღნიშნულთან დაკავშირებით, სახალხო დამცველის აპარატის პრევენციის და მონიტორინგის დეპარტამენტის მიერ, 2012 წლის პირველ ნახევარში ჩატარებული მონიტორინგის შემდეგ, დაწესებ- ულების ადმინისტრაციას მიეცა რეკომენდაცია, სრულყოფილად მომხდარიყო სამართო საკანში გან- თავსებულ პირთა აღრიცხვა-რეგისტრაცია, რაც გამოსწორდა 2012 წლის მეორე ნახევარში. შეიქმნა ახალი ჟურნალები, სადაც უკვე ვხვდებით დისციპლინური სანქციის დაკისრების მიზეზებს, კერძოდ, შესაბამის გრაფაში განერილია, თუ რა დარღვევისთვის მოთავსდა ესა თუ ის პირი სამართო საკანში. დარღვევებიდან ძირითადად ჭარბობდა: „ხმაურობდა თავის საკანში, შენიშვნაზე გამოხატა უკმაყო- ფილება, იქცეოდა უხეშად და გამომწვევად, რითიც ხელს უშლიდა მორიგე-განწესს სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებაში“, „ხმაურობდა და ილანძღებოდა უმისამართოდ, მორიგის მოთხოვნაზე არ

რეაგირებდა, იქცეოდა უხეშად და გამომწვევად, რითიც ხელს უშლიდა მორიგე-განწესის სამსახურ-ბრივი მოვალეობის შესრულებაში“, „არ გამოცხადდა მსჯავრდებულთა შემონიშვნაზე“. გარდა ამისა, გვხვდება სხვა სახის, კონკრეტულად აღწერილი და მრავალფეროვანი დარღვევები: „არ ჩაატარებინა პირადი შემონიშვნა-დათვალიერება“, „ვახშმის დროს სასადილოში გამოიწვია ხმაური, შენიშვნაზე რეაგირებდა უარყოფითად“, „ხმაურობდა შემონიშვნის დროს“, „ელაპარაკებოდა სამართლო საკანში მყოფ მსჯავრდებულს“, „არ იძლეოდა საკნის შემონიშვნა-დათვალიერების საშუალებას“, „სასადილო-დან გამოტანილი საკვების ნარჩენები დაყარა შესასვლელ კართან“, „მსჯავრდებულთა საცხოვრებელი კორპუსის დერეფანში ეწეოდა სიგარეტს, თანამშრომლის შენიშვნაზე გამოხატა უკმაყოფილება“, „საცხოვრებელი ტერიტორიის და კორპუსის დანაგვიანება“, „გადაძახილი საკნიდან ეზოში“, „ქვის გასროლით ჩაამსხვრია სამორიგეო შენობის ფანჯრის მინა“, „სადილის დარიგების დროს მოძრაობდა მსჯავრდებულთა ნაკადის სანიტარულდგომს და ცდილობდა სხვა მსჯავრდებულების ყურადღების მიპყრობას“, „ტელეფონზე დარეკვის დროს ატეხა ხმაური და ცდილობდა სხვა მსჯავრდებულების ყურადღების მიპყრობას“, მიუახლოვდა დაცვის საგუშაგოსთან არსებულ ზღუდეს და შეეცადა ლოპზე ასვლას“, „სასეირნოდან ხმამაღლა ელაპარაკებოდა სამედიცინო ნაწილში განთავსებულ მსჯავრდებულებს“, „სამართლო საკანში ყოფნისას გადაძახილით ცდილობდა დაკავშირებოდა სხვა მსჯავრდებულებს“, „მსჯავრდებულთა საცხოვრებელ კორპუსში, საძინებელში იჭრიდა თმას და ამით ანაგვიანებდა სხვის სანოლებს“, „საცხოვრებელი კორპუსიდან ჟესტებით ელაპარაკებოდა პაემანზე მოსულ მოქალაქეებს“.

საყურადღებოა ის გარემოება, რომ 2012 წლის ოქტომბრიდან დეკემბრის ჩათვლით მკვეთრად არის შემცირებული სამართლო საკნების დასჯის მიზნით გამოყენება, კერძოდ, ზემოაღნიშნულ თვეებში სულ 2-2 მსჯავრდებული იქნა განთავსებული სამართლო საკანში, მაშინ, როდესაც ქსნის №15 დანესებულებაში ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი სამართლო საკანში მოთავსებული პირებისა დაფიქსირდა 2012 წლის სექტემბერსა (34) და თებერვალში (44).

რუსთავის №16 დაწესებულება

2012 წელს, დასჯის მიზნით, სამართლო საკანში მოთავსებულ იქნა 324 მსჯავრდებული, აქედან, წლის პირველ ნახევარში – 215, ხოლო მეორე ნახევარში – 109 მსჯავრდებული. ადმინისტრაციული პატიმრობა შეეფარდა 1 მსჯავრდებულს.

ყველაზე გავრცელებული დარღვევებია „შემონიშვნის დროს უხეშად და გამომწვევად ქცევა“, „მორიგისადმი დაუმორჩილებლობა და აგრესია“.

ზემოაღნიშნულ ჟურნალში გაკეთებული ჩანაწერებით, 2012 წლის პირველ ნახევარში დაფიქსირდა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო სამართლო საკნიდან გათავისუფლების 7 შემთხვევა ექიმის რეკომენდაციით. საყურადღებოა ის გარემოება, რომ 2012 წლის 30 ოქტომბრიდან 1 იანვრამდე არც ერთი პატიმარი აღარ ყოფილა მოთავსებული სამართლო საკანში, ხოლო ოქტომბრის თვეში 3 მსჯავრდებული იქნა დასჯილი სამართლო საკანში მოთავსებით.

რუსთავის №17 დაწესებულება

2012 წელს სამართლო საკანში მოთავსებულ იქნა 110 მსჯავრდებული, აქედან, წლის პირველ ნახევარში – 84, ხოლო მეორე ნახევარში – 26 მსჯავრდებული. დარღვევის სახეები: სარეჟიმო მოთხოვნის დარღვევა, სიით შემონიშვნაზე გამოუცხადებლობა, დაუმორჩილებლობა თანამშრომლის მოთხოვნაზე.

ამ დაწესებულებაშიც საყურადღებოა ის გარემოება, რომ 2012 წლის ოქტომბერში, ნოემბერსა და დეკემბერში არც ერთი მსჯავრდებული არ დასჯილა სამართლო საკანში მოთავსებით.

№18 სამკურნალო დაწესებულება

დაწესებულებაში დისციპლინური პასუხისმგებლობის სახეებად, ძირითადად, გამოიყენება საყვედური, ასევე, ეზღუდებათ ტელეფონით, მაღაზიით ან კანონით გათვალისწინებული სხვა უფლებით სარგებლობა. 2012 წელს საყვედური გამოეცხადა 23 პატიმარს, 9 მსჯავრდებულს, დისციპლინური სასჯელის სახით, აეკრძალა ტელეფონით სარგებლობა, 15 პატიმარს აეკრძალა გარკვეული ვადით მაღაზიით სარგებლობა, ხოლო 2 პატიმარს აეკრძალა პაემნით სარგებლობა. დარღვევის ძირითადი სახეები: თანამშრომლისთვის წინააღმდეგობის გაწევა, გინება, გადაძახილი, ყვირილი და რადიოს ხმამაღლა მოსმენა.

№19 ტუბერკულოზის სამკურნალო და სარეაბილიტაციო ცენტრი

2012 წელს სამართოო საკანში, დასჯის მიზნით, მოთავსებულ იქნა 6 მსჯავრდებული, ხოლო 1 მსჯავრდებულს გამოეცხადა გაფრთხილება.

რეკომენდაციები სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს:

- ყურადღება გამახვილდეს დისციპლინური დასჯის ფორმების ერთგვაროვან გამოყენებაზე სასჯელაღსრულების ყველა დანესებულებაში;
- სასჯელაღსრულების დანესებულებების ადმინისტრაციას დაევალოს სამართოო საკანში განთავსებულ პირთა აღრიცხვის ჟურნალების წარმოება დარღვევის ფაქტობრივი აღწერით;
- შემუშავდეს სამართოო საკანების აღრიცხვის ჟურნალების ფუნქციურად გამართული და პრაქტიკული ფორმა.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში შემავალი ორგანოების მონიტორინგი

მოპყრობა

პოლიციას არსებითი როლი აკისრია სახელმწიფოში საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების დაცვის თვალსაზრისით. მან უნდა შეასრულოს კანონით დაკისრებული მოვალეობები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული კანონსაწინააღმდეგო ქმედებები. ამასთან, თავიანთი მოვალეობების შესრულებისას სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებმა პატივი უნდა სცენ და დაიცვან ადამიანის ღირსება და ყველა ადამიანის უფლებები. დემოკრატიულ სახელმწიფოში პოლიციის საქმიანობის ეფექტურობა სწორედ ადამიანის უფლებების დაცვის ხარისხზეა დამოკიდებული. პოლიციის ყველა თანამშრომელი პასუხისმგებელია მის ქმედებებსა თუ უმოქმედობაზე. ამასთანავე, პოლიციის ხელმძღვანელობას ეკისრება პასუხისმგებლობა მისი ხელქვეითების ქმედებების შესაბამისობაზე ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტებთან.

პოლიციელის საქმიანობის განხორციელების ფორმები, მეთოდები და საშუალებები განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

„პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, პოლიცია თავისი ამოცანების განხორციელებისას, მოვალეა, მკაცრად დაიცვას მოქალაქის კანონიერი უფლებები სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას. ასევე, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, სათანადო დახმარება აღმოუჩინოს სახელმწიფოს სხვა ორგანოებსა და მოქალაქეებს. მოქალაქეებთან ურთიერთობისას, მკაცრად დაიცვას სამსახურებრივი ეთიკის ნორმები.

სამწუხაროდ, რიგ შემთხვევებში, ადამიანის უფლებებს თავად პოლიციის თანამშრომელი არღვევს.

„ნებისმიერი ფორმით დაკავებული ან პატიმრობაში მყოფი ყველა პირის დაცვის შესახებ“²⁴ პრინციპთა ერთობლიობის თანახმად, „ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან პატიმრობაში მყოფ პირებს უფლება აქვთ, ჰუმანურ მოპყრობასა და პიროვნების თანდაყოლილ ადამიანის ღირსების პატივისცემაზე“.

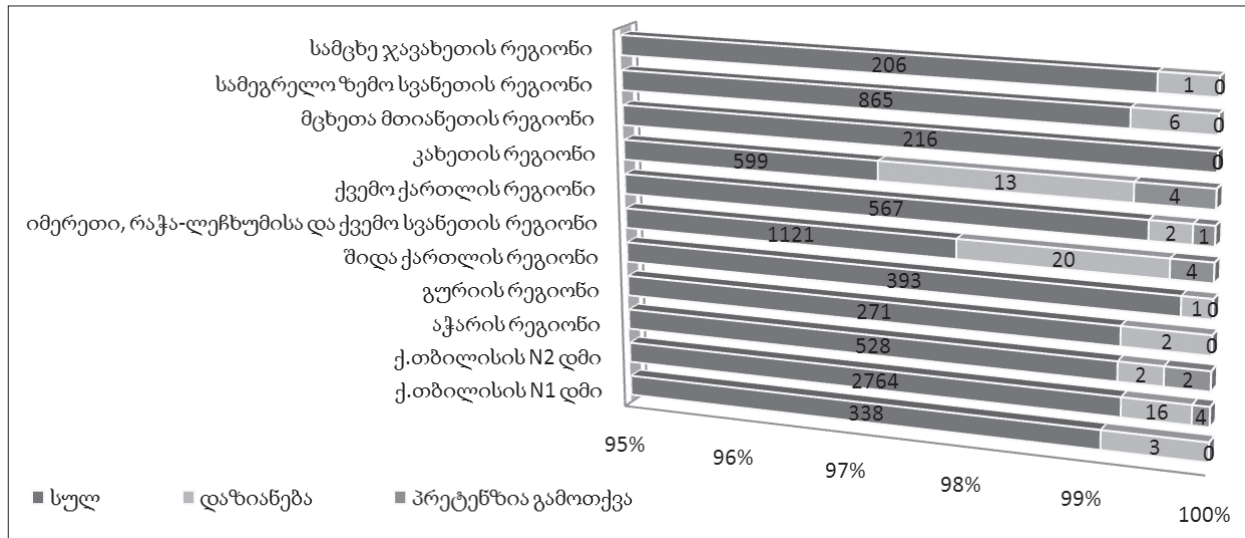
სპეციალური პრევენციული ჯგუფი მონიტორინგის დროს განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს როგორც დაკავების დროს, ასევე, დაკავების შემდეგ პოლიციელთა მხრიდან დაკავებულთა მიმართ მოპყრობის საკითხს.

სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა ყველა დროებითი მოთავსების იზოლატორში შეისწავლა დაკავებულთა გარეგნული დაზიანებების ოქმები. რამდენიმე შემთხვევაში, პირი არ გამოთქვამდა პრეტენზიას პოლიციის მიმართ, თუმცა, აღნიშნავდა, რომ მან დაზიანებები დაკავების დროს მიიღო. ასევე, იყო შემთხვევები, როდესაც აღწერილი დაზიანებების ხარისხი და სერიოზულობა გვაფიქრებინებდა, რომ პირი დაექვემდებარა არასათანადო მოპყრობას. იყო შემთხვევები, როდესაც საეჭვო დაზიანებები აღენიშნებოდა ერთდროულად დაკავებულ რამდენიმე პირს, ზოგიერთი მათგანი აცხადებდა, რომ დაზიანება მიიღო დაკავებისას და გამოთქვამდა პრეტენზიას პოლიციელის მიმართ, რომელმაც განახორციელა ფიზიკური ზეწოლა, ხოლო რამდენიმე ამბობდა, რომ დაზიანებები მიიღო დაკავებამდე.

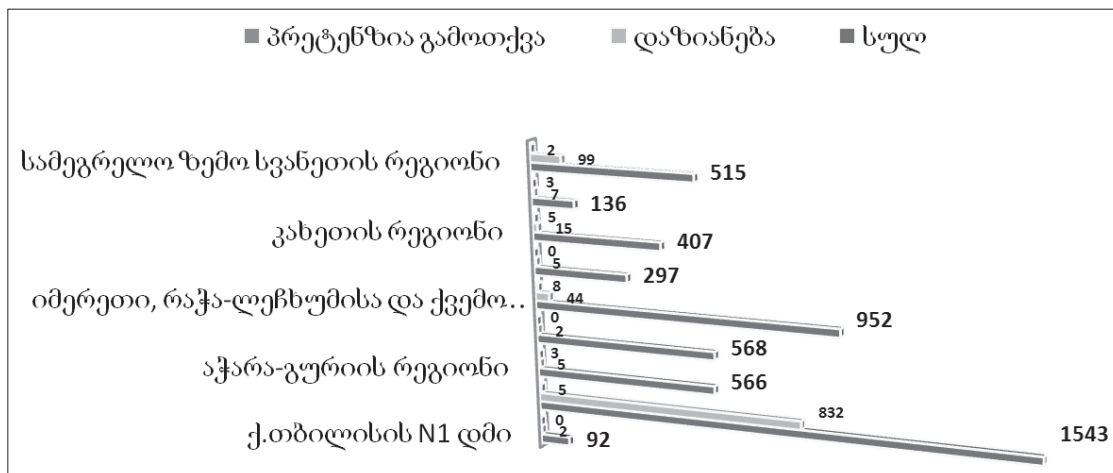
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროდან მონოდებული პასუხების თანახმად, 2012 წლის პირველ ნახევარში საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ დროებითი მოთავსების იზოლატორებში შესახლებულ იქნა 7868 პირი, აქედან დაზიანება აღენიშნებოდა 54 პირს, მათგან პრეტენზიას პოლიციის მიმართ გამოთქვამდა 16 პირი. 2012 წლის მეორე ნახევარში დროებითი მოთავსების იზოლატორებში შესახლებულ იქნა 5106 პირი, აქედან 1010 პირს აღენიშნებოდა დაზიანებები, ხოლო 26-ს ჰქონდა პრეტენზია პოლიციის მიმართ.

²⁴ მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1988 წლის 9 დეკემბრის 43/173 რეზოლუციით;

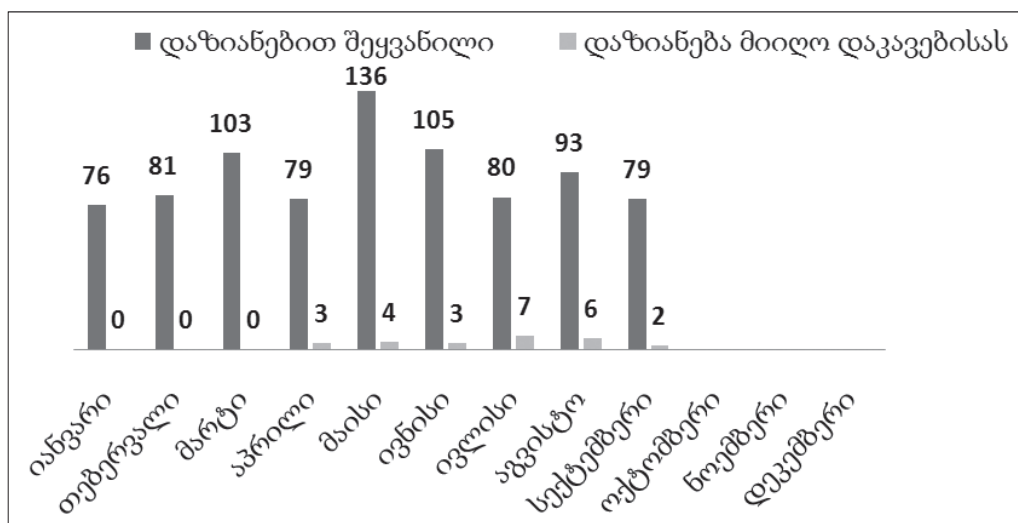
2012 წლის პირველი ნახევარი

2012 წლის მეორე ნახევარი

სასჯელაღსრულების საპატიმრო დაწესებულებებში 2012 წლის განმავლობაში დაზიანებებით შეყვანილი პატიმრები

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვისა და მონიტორინგის მთავარი სამმართველოს დაქვემდებარებაში არსებული დროებითი მოთავსების იზოლატორები

მოპყრობა

დადებითად უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ გეგმური მონიტორინგის დროს დროებითი მოთავსების იზოლატორებში განთავსებულ პირთაგან არც ერთს არ გამოუთქვამს არანაირი სახის პრეტენზია იზოლატორის თანამშრომელთა მხრიდან რაიმე სახის არასათანადო მოპყრობის თაობაზე. იგივე დასტურდება სასაზღვრე რაიონების დანესებულებებში განთავსებული პატიმრების მიერ.

სამწუხარო გამოწვევას იწვევს არასათანადო მოპყრობის რამდენიმე ფაქტი, რომლებიც დაფიქსირდა 2012 წლის განმავლობაში. დაკავებული პირები მიუთითებდნენ დროებითი მოთავსების იზოლატორების თანამშრომლების მხრიდან არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე. აღნიშნული განსაკუთრებით შეეხებოდა განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულებების მქონე პირებს, რომლებიც მონაწილეობდნენ ოპოზიციურ აქტივობებში. იგივე მიდგომა იყო 2011 წლის 26 მაისის შემდგომ დაკავებული პირების მიმართაც, რომლებიც შეასახლეს დროებითი მოთავსების იზოლატორებში.

არასათანადო მოპყრობის ფაქტების დოკუმენტირება

მონიტორინგის შედეგად გაირკვა, რომ როდესაც პირი დროებითი მოთავსების იზოლატორში ხვდება სხვადასხვა სახის დაზიანებით, დმი-ს ადმინისტრაცია პროკურატურას მიმართავს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პირი აცხადებს პრეტენზიას სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ. სახალხო დამცველმა არაერთხელ გასცა რეკომენდაცია იმის თაობაზე, რომ, თუ დაკავებულის სხეულზე არსებული დაზიანების ხასიათიდან გამომდინარე, გაჩნდება არასათანადო მოპყრობის ეჭვი, მიუხედავად იმისა, აცხადებს თუ არა დაკავებული პრეტენზიას, დმი-ს ადმინისტრაციამ უნდა გააგზავნოს შეტყობინება ზედამხედველ პროკურორთან, რომელიც გამოიკვლევს დაზიანებების წარმოშობას.

თბილისის №1 და №2 დმი-ების გარდა, რომლებსაც ემსახურება ექიმი, დაზიანებები, უმეტეს შემთხვევაში, აღირიცხება იზოლატორების თანამშრომლების მიერ.

CPT-მ 2010 წლის 5-15 თებერვლის ვიზიტის ამსახველ ანგარიშში საქართველოს მთავრობისადმი, უარყოფითად შეაფასა დროებითი მოთავსების იზოლატორში განთავსების დროს გარეგნული დათვალიერების პრაქტიკა, რაზეც ასევე არაერთხელ იყო საუბარი სახალხო დამცველის ანგარიშებშიც. კერძოდ, პირის გარეგნულ დათვალიერებას თბილისის №1 და №2 დმი-ების გარდა, რომლებსაც ემსახურება ექიმი, ატარებს იზოლატორის მორიგე, რომელსაც ასევე ხელი მიუწვდება ყველანაირ სამედიცინო ჩანაწერზე. ამგვარად, ირდევს სამედიცინო ინფორმაციის კონფიდენციალობა. გარდა ამისა, კომიტეტი აღნიშნავს, რომ თანამშრომლის დასწრება ექიმთან გასაუბრებაზე ხელს შეუშლის დაზარალებულ პირს, ღიად განაცხადოს დაზიანებების წარმოშობის შესახებ. CPT-ის რეკომენდაციას, გარეგნული დათვალიერება ჩატარდეს მხოლოდ ექიმის მიერ, ასევე დაცული იყოს სამედიცინო ჩანაწერების კონფიდენციალობა. იმ შემთხვევაში, თუ პირს აღნიშნება დაზიანებები და მიუთითებს არასათანადო მოპყრობაზე, მას მყისიერად უნდა ჩაუტარდეს სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა და მოუკიდებელი ექიმის მიერ, რომელიც, იმავდროულად, შეაფასებს პირის განაცხადის შესაბამისობას დაზიანებების ხასიათთან.²⁵

ადმინისტრაციული პატიმრობა

2011 წლის 28 დეკემბერს საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის №1074 ბრძანებით „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დროებითი მოთავსების იზოლატორების ტიპური დებულების, იზოლატორების შინაგანაწესის და იზოლატორების საქმიანობის მარეგულირებელი დამატებითი ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2010 წლის 1 თებერვლის №108 ბრძანებაში შესული ცვლილებების თანახმად, განსაზღვრულია ადმინისტრაციული პატიმრობის პირობები – ერთ ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირზე გამოყოფილი ფართი არ უნდა იყოს 3 მ²-ზე ნაკლები, ადმინისტრაციული პატიმრობის ადგილს უნდა ჰქონდეს ფანჯარა, რომელიც უნდა უზრუნველყოფდეს ბუნებრივ განათებას და ვენტილაციას, ადმინისტრაციული პატიმრობის ადგილი უნდა თბებოდეს სეზონის მოთხოვნების შესაბამისად, ადმინისტრაციული პატიმრობაშეფარდებული პირი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ჯანმრთელობისა და ნორმალური საძილე პირობების მოთხოვნების შესაბამისი საწოლით, ლეიბით, საბნითა და თეთრეულით, უნდა მიიღოს ამანათი,

²⁵ პარ. 23.

საკვები და ტანსაცმელი. იმ პირთათვის, რომელთაც 7 დღე-ღამეზე მეტი ვადით განესაზღვრა ადმინისტრაციული პატიმრობა, ხოლო არასრულწლოვნის შემთხვევაში – ერთ დღე-ღამეზე მეტი ვადით, კვირაში ორჯერ უზრუნველყოფილი უნდა იყოს შხაპის მიღების, ასევე, ყოველდღიური ერთ საათიანი გასეირნების უფლება. იმ იზოლატორებში, სადაც არ არის მოწყობილი სპეციალური გასასეირნებელი ეზო, გასეირნება ხორციელდება საქართველოს შს ორგანოს ადმინისტრაციულ შენობასთან ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ასევე, დაკავებულ პირებს უნდა ჰქონდეთ სანიტარიულ-ჰიგიენური ნორმების დაცვით ბუნებრივი საჭიროების დაკმაყოფილების შესაძლებლობა და პატიმრობაშეფარდებულ პირს დღე-ღამის განმავლობაში უნდა მიუწვდებოდეს მასზე ხელი. საპირფარეშო აღჭურვილი უნდა იყოს სანიტარიული დანამატებით. 30 დღეზე მეტი ვადით ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებული პირი, მისი მოთხოვნით, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საპარკმახერო მომსახურებით. ადმინისტრაციული პატიმრობის აღსრულების ადგილის ადმინისტრაციას ეკრძალება, მოსთხოვოს ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს თმების მთლიანად გადაპარსვა, თუ არ არსებობს ექიმის მოთხოვნა ან ჰიგიენური აუცილებლობა. იმ პირებს, რომელთაც 30 დღეზე მეტი ვადით განესაზღვრათ ადმინისტრაციული პატიმრობა, ხოლო არასრულწლოვნის შემთხვევაში – 15 დღეზე მეტი ვადით, ეძლევათ თვეში ორჯერ პაემნის და თვეში ერთხელ 10 წუთის ხანგრძლივობით სატელეფონო საუბრის უფლება. ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს, ასევე, მიეცა საშუალება, საკუთარი ხარჯებით გამოიწეროს ან/და მიიღოს ლიტერატურა და ჟურნალ-გაზეთები, გააგზავნოს საჩივარ-განცხადებები, წერილები. ბრძანების მიხედვით, ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს უფლება აქვს, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ დადგენილი წესით დარეგისტრირდეს აბიტურიენტად უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლის გაგრძელებისა და ერთიან ეროვნულ გამოცდებში მონაწილეობის მიღების თაობაზე წერილობითი განცხადების წარდგენით. ასევე, ადმინისტრაციულ პატიმრობაშეფარდებულ პირს უნდა შეექმნას ყველა პირობა იმისათვის, რომ არ ჩამორჩეს ზოგადი განათლების პროგრამას.

პრევენციის ეროვნული მექანიზმის არაერთ ანგარიშში ხაზგასმულია, რომ დროებითი მოთავსების იზოლატორების ინფრასტრუქტურა არ არის ადაპტირებული ადმინისტრაციული პატიმრობაშეფარდებული პირების მოსათავსებლად, რის გამოც რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს მთავრობას, უზრუნველყოფილი ადმინისტრაციული პატიმრობაშეფარდებული პირებისთვის სპეციალური დაწესებულებების შექმნა რეგიონული პრინციპის გათვალისწინებით, რომლებიც ადაპტირებული იქნება პირთა ხანგრძლივი განთავსებისათვის. დღესდღეობით აღნიშნული რეკომენდაცია არ არის გათვალისწინებული, რის გამოც ადმინისტრაციული პატიმრები კვლავ თავსდებიან დროებითი მოთავსების იზოლატორებში.

საანგარიშო პერიოდში პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ჯგუფმა აღმოაჩინა არაერთი დარღვევა ადმინისტრაციული პატიმრების განთავსებასა და პირობებთან დაკავშირებით, რაზეც რეკომენდაციებით მიმართა საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრს.

საყოფაცხოვრებო პირობები

დროებითი მოთავსების იზოლატორებში განთავსებული პირების საყოფაცხოვრებო პირობები უნდა შეესაბამებოდეს როგორც ეროვნულ ასევე, საერთაშორისო სტანდარტებს. ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „პატიმრებისათვის უზრუნველყოფილი საცხოვრებელი, განსაკუთრებით კი საძინებელი, უნდა პასუხობდეს ადამიანის ღირსების პატივისცემის და, მაქსიმალური შესაძლებლობის ფარგლებში, ასევე, განმარტოების მოთხოვნებს. დაცული უნდა იყოს ჯანმრთელობისა და ჰიგიენის მოთხოვნები, ჯეროვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს კლიმატურ პირობებსა და განსაკუთრებით ფართის ოდენობას, ჰაერის მოცულობას, განათებასა და ვენტილაციას.“²⁶

ზოგიერთ დროებითი მოთავსების იზოლატორში არ არის დამონტაჟებული ცენტრალური გათბობის სისტემა (თეთრინყარო), რის გამოც საკნები არ თბება და დაკავებულებს/პატიმრებს სიცხეში უწევთ ყოფნა.

დროებითი მოთავსების იზოლატორების უმრავლესობაში არ არის საკმარისი განათება და ვენტილაცია; ზოგიერთი იზოლატორის საკნებში ფანჯრები იმდენად მცირე ზომისაა, რომ ვერ უზრუნველყოფს ბუნებრივ ვენტილაციას და განათებას (თეთრინყაროს, გარდაბნის, დუშეთისა და თბილისის №2 დმიები).

ციხის ევროპული წესების მიხედვით, „პატიმრებს იოლად უნდა მიუწვდებოდეთ ხელი საპირფარეშო-

²⁶ 18.1-ე წესი.

ბზე, რომლებიც უნდა იყოს ჰიგიენური და იძლეოდეს განმარტოების საშუალებას.²⁷

დმი-ების საკნებში განთავსებული საპირფარეშოები არ არის იზოლირებული. სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით არაერთხელ მიმართა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, ყველა დროებითი მოთავსების იზოლატორში მოხდეს საპირფარეშოების იზოლირება, თუმცა, აღნიშნული რეკომენდაცია ჯერ არ შესრულებულა.

თბილისის №1 იზოლატორის გარდა, დანარჩენი იზოლატორების საკნებში თითოეულ დაკავებულზე გამოყოფილი ფართი არ აკმაყოფილებს 4 კვ.მ. სტანდარტს. სახალხო დამცველმა თავის არაერთ საპარლამენტო მოხსენებაში გასცა რეკომენდაცია, თითოეულ დაკავებულზე გათვალისწინებული ყოფილიყო 4 კვ.მ. ფართი. აღნიშნული რეკომენდაცია გასცა წამების პრევენციის ევროპულმა კომიტეტმაც. რაც შეეხება საკნებს, სადაც დაკავებულები მარტო არიან განთავსებულნი, მათი ფართობი არ უნდა იყოს 7 მ²-ზე ნაკლები.²⁸

მიუხედავად სახალხო დამცველის რეკომენდაციისა, ზოგიერთ დროებითი მოთავსების იზოლატორში საწოლების მაგივრად კვლავ გამოიყენება ფიცარნაგი. ესენია: გარდაბნის, წალკის დმი-ები, თბილისის №2 დმი-ს ზოგიერთი საკანი და ქვემო ქართლის რეგიონული დროებითი მოთავსების იზოლატორები.

სახალხო დამცველმა არაერთხელ გასცა რეკომენდაცია იმის თაობაზე, რომ 24 საათზე მეტი ხნით დაკავებულ პირებს ჰქონოდათ ყოველდღიურად მინიმუმ ერთსაათიანი გასეირნების უფლება, თუმცა, დროებითი მოთავსების იზოლატორების უმეტესობაში არ არის სასეირნო ეზოები. ესენია: თეთრიწყაროს და წალკის დმი-ები. დადებითად აღსანიშნავია, რომ ეზოს არქონის შემთხვევაში, 7 დღეზე მეტი ვადით განთავსებულ ადმინისტრაციულ პატიმრებს ასეირნებენ იზოლატორის მიმდებარე ტერიტორიაზე. მათ სეირნობის წინ ხელს აწერინებენ გაფრთხილების ფურცელზე, სადაც მითითებულია ის პასუხისმგებლობები, რომლებიც პირს დაეკისრება გაქცევის შემთხვევაში.

საანგარიშო პერიოდში მოქმედი შინაგან საქმეთა მინისტრის №108 ბრძანების მიხედვით, „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დროებითი მოთავსების იზოლატორების ტიპური დებულების, იზოლატორების შინაგანაწესის და იზოლატორების საქმიანობის მარეგულირებელი დამატებითი ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ“, ყოველდღიური გასეირნების უფლება ეძლევათ მხოლოდ იმ პირებს, რომლებსაც სასამართლოს მიერ განესაზღვრათ პატიმრობა არანაკლებ 15 დღის ვადით.

სისუფთავისა და პირადი ჰიგიენის დაცვა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია პატიმართა ღირსებისა და ჯანმრთელობის შენარჩუნების თვალსაზრისით. ამდენად, ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ ნებისმიერ პატიმარს მიეცეს შხაპით სარგებლობისა და სისუფთავის დაცვის საშუალება. მონიტორინგის შედეგად გაირკვა, რომ იმ დროებითი მოთავსების იზოლატორებში, სადაც მოწყობილია საშხაპე ოთახები, პატიმრებს შესაძლებლობა აქვთ, მიიღონ შხაპი კვირაში ერთხელ, თუმცა, პრობლემად რჩება დუშეთის დროებითი მოთავსების იზოლატორი, სადაც არ არის საშხაპე ოთახები. დადებითად აღსანიშნავია, რომ დმი-ების საკნებს დღეში ორჯერ ალაგებენ დამლაგებლები.

ყველა დმი-ში დაკავებულებს მიეწოდებათ სტანდარტული საკვები: 300 გრ. პური, 20 გრ. შაქარი, 2 პაკეტი ერთჯერადი ჩაი, 100 გრ. პაშტეტი, საქონლის ხორცის კონსერვი და ერთი მშრალი პაკეტის სუპი. მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული საკვები არასრულფასოვანია, იმის გათვალისწინებით, რომ პირს შეიძლება 3 თვის მანძილზეც კი მოუწიოს დროებითი მოთავსების იზოლატორში ყოფნა და არ ჰყავდეს ახლობლები, რომლებიც ამანათით დამატებით საკვებს შეუგზავნიან.

გამონაკლისია თბილისის №1 და №2 დმი-ები, სადაც განთავსებულ პირებს საკვები მიეწოდებათ დაწესებულების სასადილოდან, რაც თავისუფლებადკვეთილი პირებისთვის გაცილებით სრულფასოვან და მრავალფეროვან კვებას უზრუნველყოფს.

სახალხო დამცველის აპარატმა და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ მოამზადეს ბროშურები და პოსტერები სისხლის სამართლის და ადმინისტრაციული წესით დაკავებული პატიმრებისთვის, ხუთ სხვადასხვა ენაზე. ბროშურები და პოსტერები დროებითი მოთავსების იზოლატორებს გადაეცათ პრევენციის ეროვნული მექანიზმის 2012 წლის ზაფხულის მისიის დროს. სამწუხაროდ, 2013 წლის ზამთრის მონიტორინგის დროს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ჯგუფმა დააფიქსირა, რომ წალკის, რუსთავისა და გარდაბნის დროებითი მოთავსების იზოლატორებში პოსტერები ჩამოხსნილი და განადგურებული იყო. პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ჯგუფი იმედოვნებს, რომ მომავალში მსგავს ქმედებებს ადგილი აღარ ექნება.

²⁷ 19.3-ე წესი

²⁸ ანგარიში საქართველოს ხელისუფლებას წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტის (წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი) საქართველოში ვიზიტის შესახებ, 2010 წლის 5-15 აპრილი პარ. 117

რეკომენდაცია საქართველოს პარლამენტს:

- ადმინისტრაციული პატიმრობის ვადა 90 დღიდან შემცირდეს 15 დღემდე.

რეკომენდაცია საქართველოს მთავრობას:

- ადმინისტრაციულ პატიმრობაში ფარდებული პირებისთვის უზრუნველყოფილ იქნეს სპეციალური დანესებულებების შექმნა, რეგიონული პრინციპის გათვალისწინებით, რომლებიც ადაპტირებული იქნება პირთა ხანგრძლივი განთავსებისათვის.

**რეკომენდაციები საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრს:
განხორციელდეს შესაბამისი ცვლილებები №108 ბრძანებაში,
რათა უზრუნველყოფილ იქნას:**

- 24 საათზე მეტი ხნით ყველა დაკავებულის/პატიმრის ყოველდღიური გასეირნების უფლება სუფთა ჰაერზე, ამისთვის სპეციალურად გამოყოფილ ადგილას, ასევე, საკმარისი რეგულარობით შხაპის მიღების საშუალება;
- თითოეული დაკავებულისათვის საერთო განთავსების საკნებში – 4 კვ.მ. ფართის, ხოლო ერთი პირის განთავსებისთვის განკუთვნილ საკნებში – მინიმუმ 7 კვ.მ. ფართის გათვალისწინება.

**შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვისა და
მონიტორინგის მთავარი სამმართველოს უფროსს:**

- ყველა დმი-ში ლიკვიდირებულ იქნეს ფიცარნაგები და ყველა დაკავებული უზრუნველყოფილ იქნეს ინდივიდუალური საწოლით;
- ყველა დროებითი მოთავსების იზოლატორის საკნებში დამონტაჟდეს ცენტრალური გათბობა, ასევე, უზრუნველყოფილ იქნეს საკნების სათანადო განათება და ვენტილაცია, მათ შორის, ბუნებრივი საშუალებით;
- ყველა დროებითი მოთავსების იზოლატორში მოხდეს საპირფარეშოს იზოლირება;
- დროებითი მოთავსების იზოლატორებში განთავსებული პირები უზრუნველყოფილნი იყვნენ სამჯერადი სრულფასოვანი კვებით.